www.nanafghan.com

د لمانځه امامت

قاضي محمد حاکم شريعتي

د کندهار پوهنتون د شرعياتو پوهنځی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه:

الحمد الله حبب الصلاته والعبادة للمتقين و حبب قلوبهم لانشفال بعبادة رب العٰلمين والصلاة والسلام على سيدنا و نبينا محمد الذى جعل الصلوٰة عماد الدين وعلى الهِ و اصحابهِ و من دعٰى بدعوةِ الى يوم الدين.

اما بعـــــــــــــــد:

اما بعد: د خداي شکر او ثنا وايم چي ځمکه او اسمان ئي پيداکړي او داسي نظام ئي درولی چي هغه د بشر د فکر د ساحې څخه وتلی دی.

يعني کوم وخت چي انسان ته فکر پيدا شي چي آيا ددې مخلوقاتو مربي او پالونکی شته؟ که ښه په غور سره فکر وکړو په خپله به انسان ته ثابته شي چي يقيناً دغه نظام او کائنات يو مربي لري او دغه پالونکی او څښتن داسي يو ذات دی چي هيڅ شی ئي د علم څخه بهر ندي.

بلکي تر ټولو ښه معلومه خبره داده چي ددې دنيا نظام د همدغه انسان، حضرت محمد (ص) له خاطره ئي پيدا کړ چي هغه حضرت پيغمبر محمد مصطفٰي (صلى الله عليه و سلم) دی نو دا معلومه سوه چي دغه نظام ئي د انسان له خاطره پيدا کړی دی، په همدې اساس خدای [ج] انسان ته دومره اندازه لوړه مرتبه او منزلت ورکړ چي د دنيا نظام او کائنات دده لپاره پيدا سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د انسان عزت او مرتبه په ټولو کائناتو کښې لوړه ده خو بالمقابل دغه انسان ته په همدغه اندازه دروند او لوی مسئولیت ورسپارل سوی دی.

ځکه د خدای [ج] د نظام په ټولو کائناتو کښې یوازي او یوازي انسان دی چي لوي او دروند مسئولیت ورته سپارل سوي دي.

څرنګه چي عزت او منزلت د انسان لوړ دی نو همدارنګه مکلفیتونه ئې هم لوی او درانه دي. کوم وخت ئې چي انسان پیدا کړ سالم عقل او صحیح فکر ئې ورته ورکړ. ددې په مقابل کښې ئي د اسلام په پنځو بناؤ مکلف کړ، په همدې اساس ئي لومړنۍ بناء د اسلام، لمونځ پر انسانانو فرض کړ، کله چي انسان خدای [ج] پیدا کړی صرف او صرف ئي د دنیا د اغراضو لپاره ندی پیدا کړی بلکي اساسي هدف او مقصد د انسان د پیدایښت څخه عبادت دی، چي د عباداتو له شمېرې څخه لمونځ هم دی. لمونځ یو اساسي هدف او عمده عبادت دی لکه څرنګه چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: [الصلوة معراج المؤمنين] ژباړه: لمونځ د مؤمنانو معراج دراز او نیاز ځاي دی.

نو همدارنګه یو اساسي او عمده نقطه او مسئولیت په لمانځه کي امامت دی لکه څرنګه چي حضرت محمد [ص] فرمائي: الامام ضامن والمؤذن المؤتمن ژباړه: امام ضامن دی او مؤذن امانت اخیستونکی دی دوی دواړه ددې مسئولیت اجراءکولو دنده په غاړه لري.

څرنګه چي مسئولیتونه په هر امر کښې وجود لري نو بناء په همدې اساس ما پخپله همدغه مسئولیت احساس کړ او هغه اصولي مکلفیتونو ته مي غاړه کېښوده تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او ددين زده کړه په ټوله اسلامي نړۍ کښې خپره شي او د اسلامي احکامو رسول ټولي بشري نړۍ ته زموږ اسلامي مسئوليت دی.

زه اميد لرم چي دغه ليکنه موجب د خدای [ج] د رضائيت، د علم او پوهني علاقه لرونکي ټولني ته د خدمت جوګۀ چي د ترتيب په هکله ئې په لنډه توګه اشاره کوم مقدمه، دري فصلونه او يوه خاتمه لري چي هر يو فصل په جلا جلا توګه د خپلي موضوع مطلبونه لري. لمړی فصل د لمانځه اهميت په اسلام کښې ـ د لمانځه د فرضيت حکمتونه ـ د لمانځه د تارك يعني پرېښودونکي حکم د فقهي علماؤ له نظره او همدارنګه دوهم فصل په لمانځه کښې د امامت احکام ـ چي همدارنګه دغه فصل هم د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري.

د امامت تعريف او قسمونه ـ د امامت د صحت شرطونه ـ د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت ئې مکروهه دی ـ دريم فصل همدارنګه د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري ـ غوره او بهتره په امامت کښې ـ مقتديان او امام ـ د تکبير تحريمې وقت د امام لپاره ـ امام ته د فتحي ورکولو وخت چي د موضوع د روښنائي لپاره په راتلونکو پاڼو کي کافي معلومات دي.

قاضي محمد حاکم شريعتي

و ما ذالك على الله بعزيز

رمضان المبارك ۲۰- ۱۴۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول فصل

د لمانځه اهمیت په اسلام کښې

د لمانځه تعریف او ثبوت په اسلام کښې:

لمونځ په لغت کې دوعا ته وائي یعنې هغه دُعاء چې په خیر ویل کېږي لکه څرنګه چې خدای [ج] فرمائي: وصل علیهم انَّ صلوٰتك سكن لهم ([1])

ژباړه: ای محمده [صلی الله علیه وسلم] ته مؤمنانو ته دُعا وکړه یعني دوي ته دعوت ورکړه په خیر سره چه دغه دُعا یا دعوت ورکول ستا دوی ته ارامتیا او هوسا ژوند ور په برخه کوي چې ایمان راوړل دي. لیکن ځیني علماء لمونځ په معنٰی د رحمت سره ترجمه کوي، خو د یادوني وړ خبره داده هغه کوم تحقیق چې د لمانځه د لفظ په رابطه په لغوي معنٰی سره د اوسني وخت او عصر علماء او محققین او خصوصاً د مدرسو استادان او محققین پدې رابطه تحقیق کوي دوي وائي چې (صلاة) د لغوي معني په لحاظ په څلورو معنٰی ګانو راغلی دی.

۱ په هغه وخت کې چې نسبت د (صلاة) خدای[ج] ته وشي په معنٰی د رحمت دی.

۲ په هغه وخت کې چې نسبت د (صلاة) حضرت محمد [ص] ته وشي په معنٰی سره د درود دی.

[1] د توبه صورت ۱۰۳ آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) عامو مؤمنانو ته وشي په معنٰی د مغفرت راځي.

۴ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حيواناتو لکه ځناور او مرغانو ته وشي په معنٰی د تسبيح او تحليل راځي.

لمونځ په اصطلاح کښي: د فقهي علماؤ په اصطلاح کښي لمونځ هغه خاص قولونه او فعلونه دي چي په تکبير تحريمه سره شروع کيږي او په سلام گرځولو سره پاي ته رسيږي.

دلمانځه ثبوت په قرآنکريم سره

لمونځ په قراٰن کريم او د حضرت پيغمبر [ص] حديثو او د علماؤ په اخماع سره ثابت شوي ځکه لمونځ د اسلام داساسي او مهمو بناؤ څخه دی، بل داسي عمل نشته چي په اسلام کښي دي ورته دومره زيات فضيلت او اهميت ورکړی شوی وي. داسي چي خدای [ج] په ځينو ځايونو کي د ذکر سره راوړي لکه خدای [ج] چي فرمائي: **(ان الصلوٰة تنهٰی عن الفهشاء والمنکر و لذکر الله اکبر)**([1])

ژباړه: چي په تحقيق سره لمونځ انسان د بدو او ناوړو اعمالو څخه ژغوري او د خدای [ج] يادول لوي او غوره عمل دی.

[1] د عنکبوت صورت ۴۵ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ځينو ځايونو کي ئې د ذکوٰة سره متصل ذکر کړی دی لکه چي فرمائي: **و اقيمو الصلوٰة و اتو الذکوٰة**([1])

ژباړه: تاسي لمونځونه قائم کړی او ذکوٰتونه ورکړی پخپل وخت د ټولو شرطونو سره برابر.

همدارنګه ئې په ځينو نورو ځايونو کښې د صبر سره ذکر کړی دی

لکه چي فرمائي: **واستعينو بالصبر والصلاته و انها لکبيرة الا على الخاشعين** ([2]) **ژباړه:** تاسي کمك وغواړی په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دغه لونځ لوی او درونډ بار دی مګر نه په هغه مؤمنانو چي خشوع او عاجزي کوي او د خدای تعالٰی امورو ته ئي غاړه ايښي وي. همدارنګه په ځينو ځايونو کي د (بر) د نېکو عملونو سره ذکر شوی لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون**([3]) **ژباړه:** په تحقيق سره خلاصون او بري موندونکي دي مؤمنان، هغه کسان چي په خپلو لمونځونو کښې عاجزي کونکي وي.

دلمانځه ثبوت په حديثو سره

زيات داسي حديثونه ذکر شويدي چي د لمانځه ثبوت او يا فرضيت تري څرګندېږي، لکه حضرت ابن عمر [رض] پدې هکله حديث نقل کړی او فرمائي:

---

[1] د البقره صورة ۱۱۰ ايت.
[2] د البقره صورة ۴۵ آيت.
[3] د المؤمنون صورة ۱ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عن النبي صلى الله تعالٰى عليه وسلم قال: (بنى الاسلام علٰى خمس: شهادة ان لا اله اِلّا الله و ان محمد الرَّسول الله ـ و اقام الصلوٰة وايتاءِ الذكوٰة ـ و صوم الرَّمضان ـ و حج البيت من الستطاع اليه سبيلاً) متفق عليه([1]) حضرت عبدالله ابن عمر [رض] د رسول الله [ص] څخه نقل کړيدی چي وائي: رسول الله [ص] فرمائي اسلام په پنځو شيانو بناء دی: شاهدي ادا کول پدې سره چي نشته هيڅ لائق او مستحق د عبادت مګر يو خدای [ج] دي او محمد صلى الله عليه وسلم د هغه را استول شوی رسول دی دلمانځه ادا کول،د زکوٰة ورکول، د روژې نيول، او د بيت الله شريفي حج کول دي هغه چاته چي د لاري د تګ او راتګ توان ولري.

دلمانځه د فرضيت ثبوت دامت په اجماع سره

له دې ګونو دلائلو څخه چي د لمانځه ثبوت وربانديي کېږي د علماؤ اجماع ده ځکه اجماع د علماؤهم پدې دلالت کوي چي علماء پدې اتفاق لري چي په يوه شپه او ورځ کي پنځه وخته لمونځ فرض سوی دی([2]).

د لمانځه د فرضيت تاريخ:

د لمانځه د فرضيت د وخت په هکله زيات نظرونه او مختلف قولونه موجود دي خو ليکن هغه مختار او غوره مفتٰى بهِ قول د فقهي علماؤ په نظر دادی چي لمونځ د (ليلية الاسراء) د معراج په شپه د هجرت څخه پنځه کاله مخکي فرض شوی دی خو

---

[1] الحسين ابن مسعود مشكوٰة المضابيح لمړی ټوك ۱۲ مخ اكرميه كتابتون پيښور د چاپ كال ۱۳۶۹ ه ش
۱ وهبه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴۹۷ مخ حقانيه پيښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام برا تاريخ پوهان هم پدې نظر دي چي د لمانځه د فرضيت د تاريخ په نبوي حديثونو همدغه مفتٰی بِه قول ثابت دی لکه چي حضرت رسول الله [ص] فرمائي:
فرضت الصلوٰة علٰى النبي صلى الله عليه و سلم الصلات ليلة الاسرٰى به خمسين هم نقصت حتّى جعلت خمساً ثم نوري يا محمد انه لا يبدل القول لديه و انك بهذا الخمسته خمسين (٢)[1]

حضرت انس [رض] نقل کوي چي فرمائي: په رسول الله [ص] د معراج په شپه پنځوس لمونځونه فرض شول. بيا وروسته کم شول آن تردې چي پنځه لمونځو ته ورسېدل او بيا وويل شول اي محمده [ص] نه تغير کېږي د خدای [ج] يو قول او تا ته په دغه پنځو لمونځونو د پنځوسو لمونځونو اجر درکول کېږي نو ددغه حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي لمونځ د معراج په شپه فرض سوی دی، ليکن بيا هم علماء پدې هکله مختلف نظرونه لري:

١ـ د احنافو علماؤ نظر: د احنافو علماؤ نظر دادی چي لمونځ د معراج په شپه د شنبې په ورځ په اوولسم د روژې يونيم کال د هجرت څخه مخکي فرض سوی.
٢ـ حافظ ابن هجر [رح]: د حافظ ابن حجر (رح) نظر پدې هکله دادی چي وائي لمونځ په اوه ويشتم د رجب فرض شوی دی او همدغه نظر اکثره علماؤ هم تائيد کړی دی چي لمونځ په هر عاقل، بالغ او مسلمان باندي فرض دی نو کله چي واړه هلکان اووه کلنۍ ته ورسېږي(٣). نو دوي بايد پدې مامور کړل سي او کله چي لس کلنۍ ته ورسېږي بايد پرې ووهل سي بيا هم په يوه شپه او ورځ کي پر يوه مسلمان عاقل بالغ باندي پنځه لمونځونه فرض سوي دي او پدې کي د علماؤ هيڅ خلاف

٢ متفق عليه محمد بن علي شوکائي ـ نيل الا وطار ـ لمړی توك ٣٦١ مخ ـ دار الجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته بلکي غير د هغه فرض سويو لمونځنو څخه نور نه لازمېږي مګر هغه وخت چي يو شخص پخپل ځان باندي نذر کړی وي. نو له دغو پنځو لمونځونو څخه نه کمېږي او نه زياتېږي. ([1])

ځکه په دې اړوند د حضرت معاذ [رض] حديث دی چي کله رسول الله عليه وسلم يمن ته ولېږل او ورته وئې ويل چي (اخبرهم ان الله تعالیٰ فرض عليهم خمس صلوٰة في کل يوم و ليلته([2]) يعني ته خبر ورکړه مسلمانانو ته چي په تحقيق سره خدای [ج] په يوه شپه او ورځ کي پر تاسي پنځه وخته لمونځ فرض کړی دی نو د همدغه دليل پر اساس ئي تعين د عدد هم وسو.

۴ وهبه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوک ۴۹۹ مخ حقانيه پېښور.
۵ امام صنعاني ـ سل الاسلام لمړی ټوک ۱۲۰ مخ بيروت دارالغته ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه دفرضيت حکمتونه

د لمانځه د فرضيت حکمتونه زيات بيان سوي دي چي په مختصر ډول ورته اشاره کوو:

د ﴿شهادتين﴾ د کليمو څخه وروسته په دوهم قدم کي لوي او درونډ مسئوليت لمونځ دی ځکه يو شمېر زيات حديثونه پکښې راغلي دي چي د هغه جملې څخه د حضرت جابر [رض] حديث دی . چي فرمائي: **عن جابر رضي الله تعالٰی عنه عن رسول الله صلی الله عليه وسلم قال بين الرجل و بين الکفرترک الصلوٰة** ﴿ ۱﴾.

ژباړه: حضرت جابر [رض] د رسول الله [ص] څخه روايت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي فرق په منځ د يو سړي او په منځ د کفر د هغه سړي د لمانځه پرېښودل دي يعني مطلب دا دی چي د يو شخص د کفر او اسلام تر منځ توپير په لمانځه سره دی. نو بالاخره مفهوم د دغه حديث داسي راځي چي هغه څوک چي لمونځ کوي هغه ته مسلمان ويل کېږي او هغه څوک چي لمونځ ئي پرې ايښی وي ددې حديث څخه ئي کفر ثابتېږي . پر دې سربيره بيا هم د علماؤ نظر پدې رابطه زيات تفاوت لري چي په راتلونکو مطالبو کښې به روښانه شي.

همدارنګه لمونځ د خداي [ج] د نعمتونو د شکر اداء کول دي چي علماؤ ئي زياتي فائدې بيان کړيدي مثلاً لکه اجتماعي ـ شخصي ـ ديني چي په وروستنۍ برخه کښې به ان شاء الله هر يو له دغو فائدو څخه په مفصل ډول سره بيان کړو:

---

۱ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوک ۶۱ مخ اکرهيه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د لمانځه ديني ګټې:

يو له هغه شمېر فائدو څخه ديني فائدې دي ځکه چي لمونځ د خدای [ج] او بنده تر منځ د نژدې والي او پيوستون اړيکي دي.هغه خوند او لذت چي د خدای[ج] او بنده تر منځ په لمانځه کښې دی، په نورو شيانو کي نشته. همدارنګه د خدای[ج] د ربوبيت اظهار، د ژوندانه چارو سپارل، د رحمتونو امېد او د ديانت لاره ده ځکه چي عبادت کول د کاميابۍ او رسته ګارۍ لاره ده يعني د ګناهونو توئېدل دي.

همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د ديني فائدې په هکله فرمائي: **[قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون]** (۱)

ژباړه: په تحقيق سره کامياب او لاره موندونکي دي مؤمنان هغه کسان چي دوی په لمونځونو کښې تواضع او عاجزي کوي.

همدارنګه دديني ګټو څخه د لمانځه په هکله زيات حديثونه بيان شوي دي. د بيلګي په ډول يو حديث ذکر کوو تر څو د مدعٰی اثبات ورباندي وسي: **[عن ابي هريره رضي الله تعالٰی عنه قال ـ قال رسول الله صلی الله عليه وسلم ارائتم لو ان نهراء في باب احد کم يغتسل فيه کل يوم خمس مرءاة هل يبقّی من درنه شيء؟ قالو لا يبقّی من درنه شيء قال فکذالك مثل صلاة خمس يمح الله بهن الخطايا]** .(۲)

ژباړه: ايا تاسي خبر ياست که چېرې د يوه سړي په دروازه کښې جاري لښتی روان وي ـ پدې لښتي کښې په يوه شپه او ورځ پنځه ځله غسل کوي ايا کوم چټلي به ددې سړي په وجود کي پاتي سي؟

---

۱ د المؤمنون سوره لمړی آيت.

۲ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ۶۰ مخ اکرهيه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابۀ کرامو ورته وويل نه! ددي سړي په وجود کي به هيڅ چټلي پاته نشي. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: چي همدارنګه پنځه وخته لمونځونه دي، څوك ئې چي ادا کړي نو ددې لمونځ کونکي په وجود کي به چټلي پاتي نسي او ګناهونه به ئي ټول په همدغه لمانځه له منځه ولاړ شي.

بالآخره په نتيجه کي دا خبره معلومه سوه چي د لمانځه د زياتو ګټو څخه يوه د يني ګټه ده چي په همدې ګټې سره ګناهونه له منځه ځي او د خداى[ج] په نزد ددې شخص نوره مرتبه لوړېږي.([1])

٢ ـ د لمانځه شخصي ګټې:

دا چي د لمانځه ګټې د اسلامي فقهي علماؤ زياتى ذکر کړي بلکي ټولو علماؤ هر ډول ګټې ذکر کړي چي د هغي جملې څخه شخصي ګټې دي. د لمانځه په شخصي ګټو سره د خداى [ج] او بنده تر منځ نژدېوالى راځي، څرنګه چي خداى [ج] په دې هکله فرمائي: (**وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون**) ([2]).

ژباړه: ما ندى پيدا کړي پېرياڼان او انسانان مګر د عبادت لپاره مي پيدا کړي چي دوي عبادت وکړي.

دا چي په لمونځ کولو کي د نفس او ارادې تقويه راځي لمونځ کوونکي ته غيرت پيدا کېږي د خداى [ج] په نزد سره. ددونيا څخه ئي زړه پورته کېږي هغه کومي غوښتني چي د انسان دي که نفساني وي لکه مال. دولت، قدرت، چوکۍ دا ټول د لمانځه په سبب سره د انسان څخه لېري کېږي يعني لمونځ کونکى ددې څخه خلاصېږي د ګمراهي شيطاني وسوسو او غولولو څخه د لمانځه په سبب سره

١ وهيه زحلي ـ فقهي اسلامي واديته لمړى ټوك ٥٠٠ مخ حقانيه پېښور ـ ب ـ ت.
٢ د الذاريات سوره ٥۶ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان محفوظ پاته کېږي. همدارنګه په بل ځاي کښې خداي [ج] د لمانځه په هکله فرمائي: **واستعينو باالصبر والصلوة و انها لكبيرة الا على الخاشعين** ([1]).
يعني تاسي كمك وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دا لمونځ چي دى دا يو لوي او درونډ بار دى مګر نه پر مؤمنانو او مسلمانانو باندي بلكي پر مسلمانانو او مؤمنانو باندي بار او پېټى ندى چي ورسره په تكليف سي ـ بلكي ځنګه چي دوي نور هم خوند اخلي د خداى[ج] په اطاعت سره.
لكه څرنګه چي په لمانځه كي راحت، نفسي او روحي آرامي انسان ته حاصلېږي او د غفلت څخه لېريوالى راځي. همدارنګه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه نقل راغلى چي فرمائي: زما ددنيا له شيانو څخه دوه شيان ډېر خوښ دي چي يو ښځي (خپلي مېرمني) او بل خوشبوي يعني عطري شيان دي او زما لپاره د سترګو يخوالى لمونځ دى، يخوالى د سترګو كنايه ده له اوښكو تويولو څخه. په يو بل حديث كي دي ته هم اشاره شوېده چي كه چيري په لمانځه كي د سترګو څخه اوښكي لاړي شي خو غير د اواز پورته كولو څخه وي لمونځ نه فاسدېږي واقعاً چي لمونځ بايد داسي د زړه په حضورسره وشي چي سترګي پكښې يخي شي په همدي هكله په يو بل حديث كي هم دغه عنوان ته اشاره ده لكه په كوم وخت كي به چي په رسول الله صلى الله عليه وسلم خفګان او پرېشاني راغله نو رسول الله صلى الله عليه وسلم به حضرت بلال رضي الله تعالى عنه ته وويل چي خوشحاله كړه موږ په لمانځه سره اى بلاله. همدارنګه د لمانځه لپاره ددين علماؤو زيات تكليفونه ايستلي دي بلكي نوشتې ئې پكښې كړي او زياتي فائدې ورته بيان كړي، مثلاً

---

١ د البقره سوره آيت ۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه انسانيت ښودل يوه انسان ته دا واقعي خبره ده چي انسانيت او اخلاق انسان ته په لمانځه کي ښودل کېږي ځکه د لمانځه څخه لوي د راز ځاي بل د انسان لپاره نشته ځکه په بل هيڅ داسي عمل کي د خداى [ج] سره دومره په خفې او پټه اندازه سره راز نشته بلکي د لمانځه د ارکانو او شرطونو څخه ئې اقتباس کېږې. همدارنگه د انسان زړه د خداى [ج] سره تړلى وي د خداى[ج] د طرفه ورته هدايت کېږي صحيح او مستقيم لاري ته انسان برابرېږي.

خو ددې حديث د مضمون په رڼا کي مولانا محمد ذکريا صاحب دهلوي ليکي: وائي لمونځ د خداى [ج] لوى رحمت دى په هر وخت کي چي يو سړى د پرېشانۍ او خفگان سره مخامخ شي نو دا همدغه معنٰى لري چي د خداى [ج] د لوى رحمت سره مخامخ سوى. نو هر چاته چي د خداى [ج] رحمت مخامخ او د لوى خداى [ج] رحمت پرې وشي نو ايا داسړي ته به بيا پرېشاني اوخفگان پاتي وي؟ بلکي نه و رته پاتېږي.

همدارنگه مولانا ذکريا صاحب د حضرت ابو داؤد رضي الله تعالى عنه څخه د يوه حديث په مضمون کي نقل کوي چي په هر هغه وخت کي به چي سخت او شديد باد ولگېدى نو حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم به جماعت (مسجد) ته تشريف يوورړ او لمونځ به ئې شروع کړ تر څو چي به باد نه وو بند شوى او د مسجد څخه به نه وتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د حضرت ابو داؤد رضي الله عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کېږي ([1])- چي رسول الله صلی الله علیه وسلم لمړنیو پیغمبرانو هم داغه عادت وو چي په کوم وخت کي به پریشاني ورباندي راغله او ورسره مخامخ به سول دوی به هم مسجد ته تلل او هغه خفګان یا پرېشاني به چي پرې راغلې وه هغه به ئي په لمانځه سره لېري کوله.

همدارنګه د خضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه یوه ورځ په سفر روان وو په لاره کي خبر سو چي زوي ئې وفات سوی پر اوښ سپور وو له هغه څخه راکښته سو او دوه رکعته لمونځ ئې وکړ لکه څرنګه چي خدای [ج] ماته امر کړی وو، کله چي د لمانځه د شخصي ګټو اړوند بحث روان دی نو ددې حدیثونو له مضمونو څخه بهتره معلومه سوه چي لموځ دانسان د ټولو امورو لپاره وقار، سکون او د زړه اطمینان دی ذکر سویو شیانو څخه انسان ته پرې حاصلېږي.

څنګه چي مو پدې اړوند تفصیل ډیر وکړ، ددې ټولو امورو عملي کول ډېر مهم دي بیا هم بعضي مسائل پیدا کېږي د اوسني عصر سره تطبیق کېدای شي. نو په همدې اساس زموږ ددې عنوان بحث ځکه زیات دوام پیدا کړ. ([2])

۳ په ټولنه (اجتماع) کښې د لمانځه ګټې:

یوه له هغو ګټو څخه چي د لمانځه لپاره علماؤ ذکر کړي هغه په ټولنه کي دي چي آیا لمونځ په ټولنه کي څه اثر لري؟ هغه تاءثیرات چي په لمانځه سره مرتب کېږي

١ الخاشعین ـ د الخاشعین صحیح معنٰی داده چي دوی خوند اخیستونکي دي په اطاعت د خدای [ج] سره ـ سفیر میر میتن شرفین لومړی ټوک ۳۳ مخ.

٢شیخ الحدیث مولانا محمد ضیا ـ فضائل اعمال لمړی ټوک ١٣ مخ صداقت پزطریمان اکاډیمي د چاپ کال ١٩٨٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه يووالى او ټينګښت د اسلامي عقيدې او د همدې عقيدې تقويه کول د ټولني د خلکو په نفسونو کي.

همدارنګه د اجتماعي يا ټولنيزو چارو تنظيم، تر تيب، د اسلامي عقيدې او فکر يووالى د ټولنيزو اړيکو ټينګښت او يو د بل احوالو څخه ځان خبرول دي. ځکه چي انسان د يوه جسد په مثال سره دی ـ په کوم وخت کي چي د انسان يو اندام مريض شي، ټول جسد د انسان په درد او نالښت سره وي. بناء په همدې اساس لمونځ هم په ټولنيزو چارو کي زياته همکاري لري لکه څرنګه چي دوکتور وهبه ئې د تعريف په شکل سره بيانوي وائي چي لمونځ د توصل عقد د خدای [ج] او خپل بنده تر منځ راولي، ځکه نو نرم والى د زړه هم انسان ته پيدا کېږي. په کوم وخت کښې چي د زړه د نرم والي آثار پرې مرتب سول نو بياء په همدې اساس په ټولنيزو چارو کي انسان يو له بل سره همکاري، باالآخره په نتيجه کې اسلامي عقيدې او روحيه د ټولني په خلکو کي قوت پيدا کوي.

همداراز د جماعت په لمانځه کي هم زيات ذکر شوي دي چي د هغه د جملې څخه د يوه قوي صفت جوړول او په ټولنه کي د ټولو غړيو په على السويه شکل سره ژوند کول دي د توحيد د کليمي يووالى په عامه چارو کي د ټولني د غړيو په شرعي چارو کښې د امير په پيروي ازموينه ده په هغو چارو کي چي په هغه سره خدای [ج] خوښ وي او هغه اساسي عمده هدفچي د خدای[ج] د رضا سبب ګرځېدلي وي([1])

لکه څرنګه چي مسلمانان په همدې نښه او علامه سره پېژندل کېږي او ددوی تر منځ اړيکي، بلکي معرفت او پېژندګلوی راځي يو د بل د معاملاتو څخه استفاده کوي او د

---

١ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوك ٥٠١ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښو اخلاقو څخه ئې عبرت او پند اخلي د بې وزلو مسکينانو د احوال څخه ځان خبروي. (١)

نو بنا په همدې اساس د مسجد تاءسيس د همدغه ډول ګټو څخه دی، يعني د مسجد جوړول او تاءسيس هم پدې هدف سره سوی چي مسلمانان يو دبل د امورو څخه ځانونه خبر کړي او شرعي چاري پکښې اجراء سي لکه لمونځ په جماعت سره دعوت او تبليغ ـ امر باالمعروف او نهي عن المنکر، د قرآن کريم احکام پکښې بيان سي هغه شرعي خلاوي او نقصانونه چي په خلکو کي وي هدايت ورته ورکړل شي تر څو هغه اصلاح کړي.

همدارنګه پدې هکله زيات حديثونه بيان شوي چي د هغو څخه د يوه حديث مضمون را اخلو چي حضرت پيغمبر [ص] فرمائي: (يو مؤمن د بل مؤمن لپاره داسي مثال لري لکه ټولني او يا کورونه چي بعضي ئي بعضي نور تقويه کوي او يو له بل سره تړل سوي وي او يو پر بل محکم وي.)

باالأخره دې نتيجې ته سره رسېږو چي په ټولو اعمالو کي يوازي او يوازي لمونځ دي چي د ټولني په خلکو کي زيات اثر لري.([2])

همدارنګه مولانا محمد زکريا دهلوي صاحب په خپل کتاب فضائل اعمال کي د يوه حديث مضمون د شمارې په طرز سره ليکي او د لمانځه ټولنيزي ګټي داسي بانوي:

١- لمونځ د کفر او اسلام تر منځ يوه پرده ده.

٢- لمونځ د مسلمان علامه يا نښه ده.

---

١ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوك ٥٠١ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.
٢ لومړنی مرجع لومړی ټوك ٥٠١ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- لمونځ شیطان له منځه لیري کوي او انسان د شیطان څخه خلاصوي.
۴- لمونځ د مؤمن نور دی.
۵- لمونځ بهترین جهاد دی.
۶- په هغه وخت کي چي انسان په لمانځه کښي داخل سي خدای[ج] هغه ته زیات متوجه وي.
۷- په هغه وخت کي چي یو انسان لمونځ وکړي او وروسته د لمانځه څخه د خدای [ج] څخه خپل حاجت وغواړي خدای [ج] ئي هغه حاجت پوره کوي.
۸- خدای [ج] د سجدې ځایونه (اندامون) له اوره په امان کړیدي.
۹- په هغه وخت کي چي یو افت د آسمانه څخه راکښته سي خدای (ج) لمونځ کونکی ځیني ساتي، او پر دې سربېره نوري ګټې ئې هم زیاتي دي چي پخپل وار سره علماؤ بیان کړي، کېداي سي دا کفایت وکړي او د پوهني علاقه لرونکیو لپاره د خستګۍ سبب ونه ګرځي. ([1])

دلمانځه دتارک (پرېښودونکي) حکم

لمونځ په چا فرض دی: د لمانځه پرېښودونکي لپاره په قرآن کریم او نبوي صلي الله علیه وسلم حدیثونه او اسلامي فقه کي زیات مفصل او مشرح احکام او عذابونه بیان سویدي.

۱ مولانا محمد زکریا دهلوي فضائل الاعمال لومړی توک ۲۶-۲۷ مخونه صداقت پرنتز پیمان اکاډمي پېښور دچاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول ضرور داده چي معلومه کړو ترڅو مستحق ددې فريضې څوك دی او لمونځ په چا فرض سوی دی چي په نتيجه کي دا حکم په يوه سړي وکړو چي آيا دا شخص د لمانځه پرېښودونکی دی او که نه؟

دا خو يو روښانه حقيقت دی او پدې دعلماؤ اتفاق سوی دی چي لمونځ په عاقل ـ بالغ ـ مسلمان ـ طاهر (يعني دحيض، نفاس څخه به خلاص وي او بې هوشه به هم نه وي) پدې نوع خلکو لمونځ فرض سوې ځکه چي لمونځ يو بدني عبادت دی چي نيابت نه قبلوي نه صحيح کېږي چي يو شخص د بل شخص لمونځ اداء کړي.([1])

همدارنګه استاد شيخ سيد سابق [رح] پدې هکله په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي او يو حديث د نيل الاوطار څخه په لاندينيو الفاظو نقل کوي:

عن عائشة رضي الله تعالى عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (رفع القلم عن ثلاث ـ عن النائم حتّى استقظ، و عن الصبي حتّى يحتلم و عن المجنون حتّى يعقل. (رواه احمد واصحاب السنن والحاکم.)(٢)

ژباړه: د حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت سويدی وائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي چي قلم له دريو کسانو څخه پورته سوی ١ـ ويده سړی تر څو بيداره سوی نه وي ٢ـ وړوکی هلك تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی ٣ـ لېوني تر څو چي جوړ سوی نه وي. (رفع القلم) کنايه د عدم مکلفيت څخه ده ددې حديث څخه بهتره معلومېږي چي لمونځ په ټولو مسلمانانو فرض سوی مګر نه هغه کسان چي د پورتني حديث ورڅخه استثناء کړې او يا مثلاً د فقهي فروعو ترې استثناء کړې لکه صاحب العذره، حيض، نفاس او داسي نور.

---

١ دوکتور وهبه زحلي فقه اسلامي وادیته لومړی ټوك ٥٠٢ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.
٢محمد بن علي شوکافي نيل الاوطار لومړی ټوك ٣٧٨ مخ دارالجليل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته یاد شوي کسانو ته د موجوده عذر په اساس مکلفیت نه ورته متوجه کېږي.
خو ددې څخه علاوه په ټولو مسلمانانو لمونځ فرض سوی دی غیر له فرق څخه او د لمانځه پرېښودونکي ته خداي [ج] لوي او عظیم عذاب بیان کړی دی چي په راتلونکي مطلب کي به ان شاء الله په مفصله توګه بیان شي. لومړی مو دا یاد کړل چي آیا د لمانځه د فرضیت حکم چاته متوجه او مخاطب پرې څوك دی.
غواړو چي په هغه موضوع سره بحث وکړو چي د لمانځه پرېښودونکی د فقهي علماؤ له نظره څه حکم لري. دا خبره د اسلامي فقهي علماؤ ثابته کړې او د علماؤ اتفاق (اجماع)پرې شوي چي څوك د فرضیت د لمانځه څخه منکر سي نوموړی شخص کافر او مرتد ګڼل کېږي. ځکه ددې په خاطر چي د لمانځه فرضیت په قطعي دلائلو لکه قرآن ـ سنت ـ اجماع ثابت سوي بلکي هغه څوك ئې چي د سستۍ یا اهانت له وجهي پرېږدي ذکر سوی شخص فاسق ګڼل کېږي او پرېښودونکي د لمامنځه د نیوي او اخروي عذابونه واجبوي هر چي اخروي عذابونه دي لکه پدې اړوند چي خدای [ج] فرمائي: (ماسلككم في سقر؟ قالو الم نك من المصلين) ([1])
ژباړه: وبه وائي منکران د مؤمنانو په ځواب کي چي نه وو موږ په دُنیا کي له لمونځ کونکیو څخه. همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د پرېښودونکي لپاره په بل آیت کي داسي عذاب بیان کړی دی (فويل اللمصلين الذين هم عن صلوتهم ساهون)([2])
یعني پس هلاکت کنده ددوزخ یا خرابي لپاره د لمونځ کوونکي هغه کسان چي دوي دخپل لمانځه څخه غافله او بې خبره وي. (په خپلو اوقاتو او ادابو سره ئې نه

---

١ د المدثر سوره ٤٣ آیت.
٢ د الماعون سوره ٥-٤ ایتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اداء کوي، همدارنګه حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم د لمانځه د پرېښودونکي په هکله د يوه حديث په مضمون کي پداسي الفاظو سره عذاب بيان کړی: حضرت رسول اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي! څوك چي په قصد سره لمونځ پرېږدي د خدای [ج] او رسول الله صلی الله عليه وسلم د زمې څخه خلاص شو.

په همدې ډول د لمانځه د پرېښودونکي اړوند يو شمېر احاديث را اخلو تر څو موضوع ښه روښانه شي:

١- عن جابر رضی الله تعالٰی عنه قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم: (بين الرجل و بين الکفر ترك الصلوٰة) ([1])

ژباړه: حضرت جابر رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي وائي چي د يوه سړي او دهغه د کفر تر منځ فرق په لمانځه سره دی يعني دمسلمان او کافر تر منځ فرق لمونځ دی. ددې حديث څخه په صراحت سره استنباطيږي چي څوك لمونځ نه کوي هغه کافر ګڼل کيږي.

٢ ـ قال محمد بن نصر المروزي سمعت اسحاق يقول: صح عن النبي صلی الله عليه وسلم (ان تارك الصلاة کافر.) ([2])

ژباړه: محمد د نصرمروزي زوی وائي چي ما د اسحاق څخه اوريدلي دي چي ددې حديث صحت د رسول الله صلی الله وسلم څخه سوی چي فرمائي (پرېښودونکی د لمانځه کافر دی).

همدارنګه شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کي ليکلي چي: زيات اهل علم پدې نظر دي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غير له عذر څخه حتٰی تر دې

---

١ الحسين ابن مسعود ــ مشکوٰة المصابيح ــ لومړی ټوك ٦١ مخ ـ اکرميه پېښور د چاپ کال ١٣٦٩ ه ش.
٢ محمد بن علي شوکاني ــ نيل الاوطار ــ لومړی ټوك، ٣٧١ مخ ــ دارالجمل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري چي وخت ئي هم تير شي نو نوموړی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په نزد سره کافر ګڼل کېږي. همدارنګه شیخ سید سابق زیاتوي چي زه د چا په مخالفت نه یم پوه سوی، د صحابه کرامو څخه نوموړی زیاتوي چي منذري په ترغیب الترهیب کي لیکلي چي یوه ډله له وروستنیو صحابه کرامو څخه پدې نظر دي چي څوك لمونځ په قصد سره پرېږدي ترڅو ټول وخت د لمانځه تیر شي دا شخص کافر ګڼل کېږي. ددې شمېرې صحابه وو څخه عمر بن خطاب۔ عبدالله ابن مسعود۔ عبدالله ابن عباس۔ معاذ بن جمل۔ جابر بن عبدالله دي.[1] خود فقهي علماؤ د شمېرې څخه احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه۔ عبدالله بن مبارك نخعي۔ حکم بن عتبه۔ ابو داؤد الطیالسي او داسي نور هم شته چي دا نظریه ئې نوره هم ټینګه کړې او فتویٰ ئې پرې ورکړې چي دلمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر دی. بلکي نور احادیث هم پدې هکله زیات ذکر شوي دیچي د هغوي له دلالت څخه هم دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي.[2]

همدارنګه کوم وخت چي موږ دا حدیثونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره مرتد یا کافر ګڼل کېږي، نو ضرور خبره داده چي آیا وژل د ذکر سوي شخص څه حکم لري؟ که چېري دا پرېښودونکی د لمانځه په قصد سره څوك ووژني؟ یو شمیر علماء د بعضي حدیثونو د ښودني په اساس سره د لمانځه پرېښودونکی وژل په قصد سره جوازورکړی که څه هم د مذهبونو په هکله به ان شاالله په راتلونکي کي په د هر مذهب د عمل سره سم دا مسائل ټول وڅېړل شي خو

---

۱ سید سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.
۲ شیخ سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم د هغي شمېرې حدیثونو څخه یو تعداد پدې ځاي کي د مثال په توګه ذکر کوو تر څو ددې مسئلې نتیجه صحیح او مثبته معلومه شي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او یا مرتد ګڼل کېږي.

اوس غواړو چي یو تعداد هغه حدیثونه ذکر کړو چي د لمانځه د پرېښودونکي وژل فقهي علماؤ واجب ګڼلي.

۱ـ عن ابن عباس رضي الله تعالی عنه ـ عن النبي صلی الله علیه و سلم قال: (عرٰی الاسلام و قواعد الدین ثلاثة: علیهن اسس الاسلام من ترك واحدة منهن فهو بها کافرحلال دم: شهادة ان لا اله الا الله و صلوٰة مکتوبته و صوم رمضان رواه ابو یعلي باسناد حسن و في روایته اخرٰی (من ترك منهن واحدة بالله کافر لا یقبل منه صرف و لا عدل([1]). و قد حل دمه و ماله)

ژباړه: حضرت ابن عباس [رض] د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي: وائي چي رسول الله صلي الله علیه وسلم فرمائي: د اسلام غوټي او ددین قاعدې درې شیان دي چي په همدې غوټو او قاعدو سره اسلام بناء سوی دی. څوك چي یو له دې قواعدو او بناؤ څخه پرېږدي همدغه شخص کافر ګڼل کېږي او د وینې تویول ئې حلال دي. هغه قواعد او بناؤي عبارت دي له:

۱. شاهدي ورکول پدې چي نشته هیڅ معبود په حقه مګر یو خدای [ج] دی.

۲. فرض شوی لمونځ دی.

۳. روژه نیول دي. او په بل روایت کي راغلي څوك چي یو له دې دریو شیانو څخه پرېږدي ذکر شوی شخص په خدای [ج] سره کافر دی.

---

۱ صرف والعدل: قبول به نشي ترې فرضونه او نفلونه ئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي پدې حدیث کښي درې شیان ذکر شوي یو د هغه شمېرې څخه لمونځ دی. څرنګه چي ددې حدیث د مفهوم څخه معلومېږي همدارنګه ذکر شوی حدیث د هغه تعداد علماؤ دلیل دی چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر وائي نو بناءً ددې حدیث په دلیل سره د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي. همدارنګه پدې مورد بل حدیث هم راغلی چي په همدغه مدعي د ثبوت دلیل دی.

۲ــ عن ابي سعید قال ــ بعث علی وهو بالیمن ــ الي النبي صلی الله علیه وسلم بذهبیة [1] فقسمهاــ بین اربعته فقال یا رسول اتق الله ــ فقال (و یلك او لست احق اهل الارض ان یتقی الله؟). و لی الرجل قال خالد بن ولید یا رسول الله الا اضرب عنقه ؟ فقال لا له ان یکون یصلی. فقال خالد و کم من رجل ـ یقول بلسانه ما لیس في قلبه فقال النبي صلی الله علیه وسلم (اني لم اومر ان انعقب ([2]) عن قلوب الناس ولا اشق بطونهم (مختصر من حدیث البخاري ومسلم) ([3])

ژباړه: حضرت ابي سعید رضي الله تعالی عنه روایت کړی وائي حضرت علي [رض] د رزو (طلا) یو ټوټه رسول الله [ص] ته راولېږله په هغه وخت کي چي نوموړی صحابي [رض] په یمن کښي وو بیا حضرت رسول الله [ص] د څلورو نفرو تر منځ تقسیم کړه، یو سړی ددوي څخه پورته شو وئي ویل: ای د خدای (ج) رسوله [ص] د خدای (ج) څخه وېرېږه. رسول الله [ص] په ځواب کښي ورته وویل: (هلاکت دي وي تا لره آیا زه نه یم ډېر اولـی او احق په اهل د ځمکي کښي د خدای (ج) څخه وېرېدونکی بیا دا شخص ولاړ سو د ځاي څخه ئي حرکت وکړ ـ خالد بن

---

۱ ذهبیته ـ د زرو ټوټه (طلا) چي مذکر او مؤنث دواړه راځي او جمع ئي اذهاب ـ ذهوب ـ ذهبان هم راتلای شي. پؤس معلوف المنجد فی اللغة ــ لومړی ټوك، ۲۴۰ مخ ـ چاپخانه معراج، د چاپ کال ۱۳۶۷ ه.
۲ انقب: سوچه او پاك.
۳ محمد بي علي شوکاني ـ نیل الاوطار ـ اومړی ټوك، ۳۶۷ مخ، دارالجیل بیروت ـ د چاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولید رسول الله [ص] ته وویل: آیا زه ددې سړي سر پرې نکړم؟ رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وویل نه! (ښائي دا شخص لمونځ کونکی وي) بیا حضرت خالد بن ولید رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: ډېر خلك دي چي دوی په ژبه یو شی وائي او په زړونو کښې ئي هغه شی نه وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کي ورته وویل: زه نه یم ماءمور سوی چي د خلکو ګېډې پرې څیري کړم او له زړونو څخه ئي چرك وباسم.

دا حدیث پدې سره دلیل دی چي لمونځ منع کونکی دی د انسان د وژلو څخه خو وژل ئې جواز نلري ځکه مانع د دې شخص د وژلو لمونځ وګرځېده او بل دلیل پدې سره دی چي د لمانځه پرېښودونکی واجب القتل دی باید ووژل سي. کېدای سي پدې هکله همدغه اندازه تحقیق کفایت وکړي او د فقهي اسلامي علماؤ نظرونه پکښې په مفصل او مشرح توګه بیان کړو چي ایا دوي په خپل منځ کي پدې هکله څه نظر لري؟ هغه داچي د لومړنیو حدیثونو څخه دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه کافر ګڼل کېږي وژل ئي جواز لري بلکه کومه ګناه هم پکښې نشته لکن بیا هم علماء پدې هکله ځانګړي نظرونه لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي فقهي د علماؤ نظرونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله

لکه څرنګه مو چي لومړی حديثونه او آياتونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره په صريح ډول سره د هغه کفر ثابتېږي او د لمانځه پرېښودونکي (قتل) يعني وژل ئې جواز لري او بلکي واجب القتل دی.

لکن بيا هم ځيني علماء يا مذهبونه پدې سره توافق نلري ځکه چي دوي د خپلو استنباط شويو دلائلو سره استناد کوي. نو غواړو د علماؤ مناظرې يا اختلاف د نظر چي پدې هکله منځ ته راغلی دي په مفصله توګه بيان کړو:

۱- د حضرت امام اعظم ابو حنيفه [رح] مذهب:

پدې هکله امام صاحب وائي چي د لمانځهٔ پرېښودونکی د سستۍ او تکاسل له وجهي څخه فاسق ګڼل کېږي - ددې شخص لپاره ضرور ده چي بندې کړل شي او ښه ټينګ وتړکول شي، حتٰی چي وينې ترې رواني شي او لمونځ بيرته شروع کړي او توبه وباسي که چېري بالفرض لمونځ ونکړي او توبه هم ونه باسي په حبس يا بنديخانه کښې دي واچول شي تر څوچي په همدې حبس کي مړ شي. خو د روژې پرېښودونکی هم پدې شان حکم لري او هر چي ثبوت د کفر او يا د وژلو صورت دی لکه څرنګه چي مخکی هم ورته اشاره وسوه چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي. بلکي واجب القتل دی.

که چېري د سستۍ له کبله لمونځ يا روژه پرېږدي کافر نه ورته ويل کېږي تر څو چي صريح انکار ترې ونکړي، يا مثلاً په سپکه سترګه ورته ونه ګوري چي په همدې ډول د لمانځه پرېښودل او يا د روژې خوړل بغير د عذر څخه دی. ځکه د امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب [رح] دليل پدې اړوند دا حديث دی(لا يحل دم امرئ مسلم الا باحدي ثلاث- الثيب الزاني والنفس بالنفس والتاك لدينة المفارق بالجماعة) ([1])

ژباړه: حلال ندی د مسلمان دويني تويول مگرد دريو عملونو په تر سره کولو:

١- سپين ږيری زاني.

٢- د مسلمان په وژلو سره.

٣- د مسلمانانو د ټولني څخه جلا کېدل.

ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي وژل او قتل ئې جواز نلري.

همدارنگه د امام صاحب نظر چي يو لمونځ کونکي ته د لمونځ کونکي لقب ورکول کېږي په څلورو شرطونو حکم کېږي:

١- لمونځ کول په خپل وخت سره.

٢- اذان کول په خپل وخت سره.

٣- لمونځ کول په جماعت سره.

٤- سجده د تلاوت کول په وخت د اورېدلو د ايت د سجدې کښي.

٢. د امام احمد بن حنبل مذهب

د حضرت امام احمد بن حنبل مذهب د لمانځه پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي قوي او غوره قول دی. ([٢])

اول: مسئله دکفر: د نوموړي امام په مذهب کافر گڼل کېږي.دوهم: مسئله د قتل يا وژل د لمانځه پرېښودونکي په قصد سره: نوموړی وائي چي د لمانځه

١ محمد بن علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ لومړی ټوک ٣٧٠ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣.
٢ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ٥٠٣ مخ حقانيه پېښور ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښودونکی باید ووژل شي بلکي دا وژل ئي په نسبت د کفر سره دي ځکه چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي، نو بناء په همدې اساس باید ووژل شي ځکه چي دا شخص کافر او یا مرتد دی د کافر او مرتد دواړو وژل جواز لري او بلکي واجب القتل دي.

بناء په همدې اساس د وژلو دلیل ئي خدای [ج] فرمائي: (فاذا انسلخ الشهر الحرم فا قتلوا المشرکین حیث وجدتموهم و خذوهم واحصروهم واقعدوالهم کل مرصد فان تابو واقاموا الصلوٰة و اتوالذکوٰة فخلو سبیلهم ان الله غفور الرحیم) –([1])

ژباړه: هغه وخت کښې چي تېري سوي میاشتي د حرام نو پس تاسي ووژني مشرکان په هر هغه ځاي کښې چي تاسي پیدا کړل او ویې نیسئ او کلابند (محاصره) ئې کړئ کړئ او وتړئ هر ځاي د ګرځېدو ددوي که ئې چېري توبه وایستله او لمونځ ئې قائم کړ او زکات ئي ورکړ نو بیا دوي پرېږدئ په تحقیق سره خداي[ج] ډېر مغفرت کوونکی او مهربانه دی.

ددې آیت څخه په صریح ډول سره معلومه سوه چي څوک لمونځ پرېږدي هغه ته (خلی) یعني د خلاصون لاره نشته او په هغه خپل سابقني حال سره پاتي کېږي چي هغه د ویني تویولو روا والی دی. همدارنګه پدې اړوند یو حدیث را اخلو: (بین الرجل و بین الکفر ترك الصلوٰة)

ژباړه: حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: د یو شخص د اسلام او کفر تر منځ توپیر لمونځ دی. همدارنګه بل حدیث د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دی چي فرمائي: (العهد الذي بیننا و بینکم الصلوٰة فمن ترکها فقدکفر) ([2])

١د التوبه سوره – الآیت ٥
٢ محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار لومړی ټوك٣٧٢ مخ – دار الجیل بیروت د چاپ کال ١٩٧٣م .
٣شیخ سید سابق – فقه اسنة – لومړی ټوك ٨٢ مخ – دارالفکر د چاپ کال ١٤٠٣ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هغه عهد او هغه نښه چې د مسلمانانو او کفارو تر منځ ده هغه لمونځ دی. هر څوك چې لمونځ پرېږدي هغه شخص کافر ګڼل کېږي. همدارنګه زيات دلائل امام احمد بن حنبل پدې هکله ذکر کړی چې ځيني دلائل د مدعٰی د ثبوت لپاره دي او ځيني نور ئې د تقوٰی او تائيد لپاره دي لکن د يادوني وړ داهم ده څرنګه چې شيخ سيد سابق [رح] په خپل کتاب فقه السنة کښې د امام شافعي [رح] او امام احمد بن حنبل [رح] تر منځ مناظره نقل کړي هغه مناظره ددوي تر منځ په مذهبي او مسلکي دلائلو بناء ده (امام شافعي [رح] وويل ای احمده ايا ته دا خبره کوې چې د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي؟ ده په ځواب کي ورته وويل چې بلې! هو کافر ګڼل کېږي بيا امام شافعي [رح] ورته وويل چې ولي مسلمان ورته وائي؟ امام احمد بن حنبل [رح] ورته وويل دا ځکه چې لمونځ کوي بيا امام شافعي ورته وويل چې د کافر لمونځ خونه صحيح کېږي ددې په ځواب کي امام احمد بن حنبل ساکت او چوپ پاته سو.

بنا په همدې سره هر يو مذهبي او فقهي عالم د خپل ځان سره يو شمېر دلائل لري تر څو د جانب مقابل ځواب پري وويلای شي ([1]).

۳) د حضرت امام شافعي [رح] او امام مالک [رح] مذهبونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله:

امام شافعي اوامام مالك [رح] د لمانځه د پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چې د لمانځه پرېښودونکی ته کافر او مرتد نه ويل کېږي او په وژلو کښې ئې دوي هم موافق دي خو د حد جاري کولو په نامه سره وژل کېږي د کفر اصطلاح نه ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېږي- نور يو ډول تعذيب دي ورته ورکړل شي د نورو حدونو په شان سره لکه د حد زنا يا غلا تعذيب البته دا احکام ئې په ژوند پوري تړلي دي. بلکي يو نوع احکام نور هم سته چي هغه وروسته له مرگ څخه پري اجراء کېږي.

نومورې علماء وائي چي وروسته له مرگ څخه دي غسل ورته ورکړل شي او جنازې لمونځ دي پري اداء کړل شي. د مسلمانانو په شکل دي د هغوي په مقبره کي خښ کړل شي – اما کومه خبره چي د وخت ورکولو ده، ځيني علماء وائي چي وخت دي ورته ورکړل شي تر څو دا شخص توبه وباسي لکه مرتد شخص ته چي وخت ورکول کېږي ترڅو دا مرتد شخص توبه وباسي خو د وخت ورکولو مسئله تر څو چي توبه وباسي د امام شافعي [رح] بلکي د ټولو جمهورو علماؤ په مذهب مستحب او نېك کار دی، او هر چي مرتد ته وخت ورکول کېږي هغه واجب دي بايد ضرور وخت ورته ورکړل شي – او توبه وباسي تر څو د اور د سخت عذاب څخه خلاص شي دليل ددې علماؤ پدې ذکر شوي حکم کښې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه گڼل کېږي:

لمړی – د قرآنکريم دا آيت دی لکه چي خداي [ج] فرمائي: ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذالك لمن يشاء ([1]). ژباړه: په تحقيق سره خدای [ج] مغفرت نه کوي هغه چاته چي شريك ئې نيولی وي د خدای [ج] سره او مغفرت کوي ماسوی د شرك څخه هغه چاته چي خوښه او رضا ئې شي.

دوهم – حديث: همدارنگه يو شمېر حديثونه پدې هکله نقل شوي چي د هغه جملې څخه د مثال په ډول ذکر کوو:

---

[1] د النساء سوره – ۱۱۶ آية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابي هريره رضی الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: (ان اول ما يحاسب به البعيد يوم القيامة الصلاة المكتوبته فان اتمها الا نقيل: انظرواهل له من تطوع؟ فان له من تطوع اكملت الفريضة من تطوعه الم يفعل سائر الاعمال المفروضته مثل ذالك) – رواه احمد وانسائي و ابو داؤد و ابن ماجة –([1]).

ژباړه: د حضرت ابي هريره رضي الله تعالی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اول هغه څه چي په ورځ د قيامت د خدای [ج] له طرفه د خپل بنده سره محاسبه کېږي هغه لمونځ دی که چېري پوره کړی وي او که ئي نوي پوره کړي نو وبه ويل شي تاسي وګوری آيا ددې سړي د نېکو عملونو يعني نفلونو څخه کوم شی شته که چېري ئې نفلونه درلودل هغه فرضونه پرې پوره کوي وروسته نور عملونه هم پدې د ستور سره اجراء کېږي لکه د لمانځه صورت چي ونبودل شوه.

د حضرت امام شافعي او امام مالك رحمهماالله استدلال د قرآنکريم او نبوي حديثونو څخه پدې هکله دي چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه ګڼل کېږي – د ياد شوي حديث څخه داهم معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکي عقيده صحيح ده ليکن بياهم ياد شوي علماء (امام شافعي او امام مالك) يې هغه وخت کافر ګڼي چي په قصد سره د لمانځه د فرضيت څخه منکره شي هغه لومړني حديثونه د لمانځه پرېښودونکی په کفر مرتد کېدلواو يا خو د وژلو وجوب تري اخيستل کېږي څرنګه چي حنابله وو – علماؤ هم په هغه سره استدلال کړيدی. ذکر شوي علماء دا حديث په هغه شخص سره حمل کوي چي د لمانځه پرېښودونکي دغه د

١. محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – لومړی ټوك ٣٧٤ مخ – دار الجميل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه پرېښودل حلال وګڼي او یا خو ئې په هغه شخص حمل کوي چې د کومې جزاء مستحق ګرځېدلی وي چې عبارت له وژلو څخه ده ([1]).

۴- د امام شوکاني رحمت الله تعالی علیه نظر:

همدارنګه د اسلامي فقهي د جیدو او برجسته علماؤ څخه امام شوکاني رحمت الله علیه دی چې نوموړی عالم د پرېښودونکي یا (تارك الصلوٰة) په هکله خپل نظر داسې څرګندوي: وائي چې حقه او صحیح خبره داده چې پرېښودونکی د لمانځه کافر دی بایدووژل شي چې زیاته برخه د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب تائید کوي ځکه چې کفر ددې شخص د شفاعت او مغفرت منع کونکی نشي ګرځېدلای، ځکه چې کفر پخپل ذات کښې زیات قسمونه لري. نو بناء په همدې اساس سره پدې خبره سره ئې هغه نورو علماؤ ته په ضمني توګه ځواب ورکړ چې دوي وائې چې دا شخص د شفاعت او مغفرت مستحق نشي ګرځېدلاي. نوموړي په ځواب کښې ورته وویل چې داسې هم نده چې بالکل ددې شخص ته مغفرت ونه شي او یا خو ئې شفاعت قبول نشي.

مثلاً لکه کفر د اهل د قبلې په سبب د بعضي ګناهونو سره حال دا چې بیا هم کېدای شي چې دوی ته مغفرت او مستحق د شفاعت وګرځي خو سره ددې چې خدای [ج] په کفر سره هم مسمیٰ کړي.

تر ټولو ضروري خبره چې د یادوني وړ ښکارېږي هغه داده چې د لمانځه د پرېښودونکي وژل به څه ډول وي چې پدې هکله دوه مذهبونه وجود لـــــــري:

---

۳ وهبه زحلي- فقه اسلامي وادلته – لومړي ټوك ۵۰۴ مخ حقانیه پېښور- ب، ت، ث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهورو علماء پدې هکله وائي د لمانځه پرېښودونکی (تارك الصلاة) سر باید په توره ووهل شي او سر دي پرې غوڅ کړل شي البته که چیري ئې توبه نه وي ایستلې.

۲- د احنافو مذهب: د احنافو علماؤ نظر دادی چي د جمهورو علماؤ سره غالباً موافق ندی ځکه چي احناف وائي چي پدې شکل سره نه وژل کېږي لکه څرنګه چي د جمهورو علماؤ نظر دی بلکي احناف وائي دی دي ووهل شي او په بندي خانه کښي دي واچول شي تر څو چي په بندیخانه کښي مړ شي. ځکه دوی زیاتوي چي تر ټولو ښه او غوره طریقه د وژلو ئې بندیخانه ده.([1])

[1] شیخ سید سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۸۲مخ – دارالفکر د چاپ کال ۱۴۰۳ه ق، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

په لـمانځه کښـــي د امامت حـــکمونه

امامت په لغت کښې: امامت په اصل کښې دامام د لفظ مصدر دی چي د عامي سرپرستۍ په معنٰی سره راځي.

امام په اصطلاح کښې هر هغه شخص ته ویل کېږي چي اقتداء او متابعت ئې په ټولو امورو کښې کېږي.

لکه څرنګه چي خداي [ج] فرمائي: (و جعلنا منهم ائمة یهتدون بامرنا) ژباړه: موږ ګرځولي له دوي (مؤمنانو) څخه امامان چي دوي لاره موندونکي دي زموږ په امر سره.([1]) همدارنګه د امام لفظ د اهل لغت له نظره عام دی، نارینه، ښځینه دواړو ته شاملېږي چي جمع ئې ائیمة راځي یعني هغه څوك چي اتمام او د امر پوره والی پرې راغلی وي - او یا داچي هغه چاته ویل کېږي چي اقتداء ورپسي شوې وي.

او یا دا چي امامت هغه روښانه او واضح لاري ته ویل کېږي چي لکه د کوټې د تهداب کرښه په سپینه چونه واچوله شي او پرهغه باندي نقشه رسم شي.([2])

لیکن دغه کوم تحقیق چي وشو دا په عام سطحه دی بلکي یوې ډول ته ئې هم ندی ځانګړې شوی خو زموږ چي پدې ځاي کښې مطلب دې هغه د لمانځه امامت دی.

د امامت اقسام: امامت په دوه ډوله دی:

۱- امامت (کبرٰی) یعني لوي امامت (امارة یا د هیواد رهبري).

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۳مخ- حقانیه پېښور ب – ت.
[2] یوئس معلوف المنجد في اللغة – لومړی ټوك – ۱۷مخ – معراج مکتبه – د چاپ کال ۱۳۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- امامت (صغرٰی) يعني وړوکی امامت (د لمانځه امامت).

امامت (کبرٰی) يعني لوي امامت: په اصطلاح کښې په عامه توګه د يوه هيواد په خلکو تصرف او قوت لاسته راوړل چي هدف د تصرف څخه اطاعت دي اوهدف د قوې څخه په ديني او دنيوي امورو(چارو) کښې سرپرستي کول دي ([1]).

همدارنګه امامت د حضرت پيغمبر [ص] څخه نيابت دی. په همدې اړوند دوکتور وهبه زحيلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې ليکلي:

(الامامة موضوعة لخلافة النبوة في مراقبت الدين وسياسة الدنيا) ژباړه: امامت قائم مقام ګرځېدل دانبياؤ عليهم الصلوٰة و سلام دې ددين په ساتلو او د دنيا په سياست کښې.

لکه څرنګه چي د امامت کبرٰی لپاره مو اصطلاحي تعريف ذکر کړ نو بناء په همدې اساس ضرور ده چي د امامت کبرٰی حکم بيان کړو.

نو بناء په همدې اساس د ټولو علماؤ په اتفاق (اجماع) سره د امير تعينول په يوه مملکت کښې واجيبي او شرعي امر دی ځکه په يوه دولت کښې چي يو تعداد خلك ژوند کوي نو د هغه لپاره ضرور او واجب ده چي امير ورته تعين کړل شي، تر څو د دوي خپل منځي اختلافات په اصولي توګه حل شي. همدغه راز د خلکو تر منځ د امير ټاکل د هغه هېواد د خلکو شرعي وجيبه ده.

خو ليکن بيا هم ځيني شرطونه ددغه نوع امامت لپاره د السلامي فقهي علماؤ بيان کړي- چي دا شرطونه شيخ الفقهاء علاء والدين حصکفي په خپل کتاب الدار المختارکې داسي بيانوي:

[1] وهبه زحلي - فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۴مخ- حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه هېواد لپاره د امیر ته تاکلو کښې لاندي شرطونه ضروري گڼل کېږي.

۱ شرط دادی چي امیر به مسلمان وي.

۲ شرط دادی چي امیر به اصیل (حر) وي.

۳ شرط دادی چي امیر به عاقل وي.

۴ شرط دادی چي امیر به نارینه وي ځکه د ښځي امارت په اسلامي شریعت کښې جواز نلري.

۵ شرط دادی چي امیر به بالغ وي.

۶ شرط دادی چي امیر به قوي وي د جسم له پلوه.

۷ شرط دادی چي امیر به قریشي وي.

لیکن بیا هم دا خبره ضرور نده چي هاشمي به وي او یا خو به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي لکه څرنگه چي د بعضي اهل تشیع نظر دی د نومړي قبیلې نظر د امامت په هکله علاؤالدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کښې داسي بیان کړي:

۱) شرط دادی چي امیر به معصوم وي همدارنگه ځیني امامیه او اسماعلیه هم پدې ورسره موافق دي.

۲) شرط دادی چي امیر به هاشمي وي.

۳) شرط دادی چي امیر به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي.

همدارنگه د فاسق شخص تعین د امیر په حیث د اسلامي فقهي علماؤ مکروه گڼلی دي او عزل کول ئې ضرور دي او یا خو دا چي په ښو اخلاقو سره نومړي ته دعوت ورکړل شي تر څو اصلاح شي.

بیا هم د فاسق شخص تعین د امیر په حیث سره په دریو شرطونو جواز لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ شرط دادی چي اهل الحل والعقد به تعین کړي وي.

۲ شرط دادی چي په میراث به ورته پاتي شوي وي.

۳ شرط دادی چي د ضروري امورو د تنظیم لپاره تعین شوي وي.

امـــــامـــت صغـــــرٰی:

د اسلامي فقهي علماؤ له نظره امامت صغرٰی په اصطلاح کښې عبارت دی له هغه امامت څخه چي د مقتدی او امام تر منځ په لمانځه کښې رابطه سره ټینگوي- همدارنگه د اصطلاحي تعریف په هکله ځیني څرگندوني نوري هم شته.

امامت صغرٰی عبارت دی د مقتدي پیروي کول په امام پسي په یوه برخه د لمانځه د برخو کښې ([1])

همداراز شیخ علاؤ الدین حصکفي حنفي پدې هکله په خپل کتاب الدر المختار کښې امامت صغرٰی داسي تعریف کړي: امامت صغرٰی عبارت دی له نښلول د مقتدي د لمانځه په امام پسې په لسو شرطونو کښې دي:

۱ نیت د مقتدي دی په امام پسي.

۲ د مقتدي او امام د ځای یووالی دی.

۳ یووالی د لمانځه د امام او مقتدي دی.

۴ شرط دادی چي د امام لمونځ به صحیح وي د ښځینه ؤ د صف څخه به جدا وي (محاذات) به نوي.

۵ شرط دادی چي مقتدي به په امام باندي وړاندي نه وي.

۶ د مقتدي پوهېدل دی په حرکاتو د لمانځه کښې د امام په حال سره.

---

[1] شیخ حسن بن علي اشو بنداي- نورالابیضاح ۷۵مخ حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ علم د مقتدي دی په حال د امام سره چي عبارت له مقيم او مسافر څخه.
۸ شرط دادی چي مقتدي به شريك وي د لمانځه په اركانو كښې له امام سره،
او داسي نـــــــــــور.([1])

خو ليكن بيا هم د اسلامي فقهي علماء پدې هلكه ډول ډول نظرونه لري لكه څرنگه چي شيخ علاؤالدين حصكفي د كشف الاستار په حامش كښې لومړی تعريف ته داسي اشاره كړې لكه څرنگه چي يوه برخه د تعريف د امامت شرطونه وو. ليكن بيا هم نوموړي ياد شوي شرطونه د مقتدي لپاره بيان كړي خو هغه شرطونه چي د امام لپاره دي هغه شپږ شرطونه دي چي داسي ئې بيانوي:

۱ شرط دادی چي امام به مسلمان وي.
۲ شرط دادی چي امام به بالغ وي.
۳ شرط دادی چي امام به عاقل وي.
۴ شرط دادی چي امام به نارينه وي.
۵ شرط دادی چي امام به قاري يعني د قرآن كريم لوستونكی وي.
۶ شرط دادی چي امام به له عذرونو څخه جوړ وي.

اميد لرم چي د ياد شوي بحث په هكله همدغه اندازه ليكنه بسوالی وكړي كه څه هم نظريات نور هم زيات دي ليكن هغه كوم چي د ضرورت وړ ؤ هغه ته مو مراجعه وكړه او هغه مو راټول كړل. ([2])

---

[1] علاؤالدين حصكفي- الدار المختار لومړی ټوك- ۸۲مخ- دارالاشاعة العربية.
[2] لومړنی مرجع- د كشف الاستارحامش – ۴-.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امامت د صحت شرطونه

۱ اول شرط د امامت اسلام دی:

لومړنی شرط د صحت د امامت کولو څخه اسلام دی ځکه د ټولو علماؤ په اتفاق سره د کافر او مرتد شخص امامت نه صحیح کېږي، چې پدې هکله د یو شمېر علماؤ نظرونه هم لرو:

۱ **د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب:** نوموړی عالم وائي که چېري په یو شخص کښې ددې شك پیدا شو چي آیا دغه سړی مسلمان دی او که کافر او یا مثلاً ددې شك پیدا شو چي دا شخص نر ښځی دی او که جوړ سړی دی نو دا اداء کړی شوی لمونځ ئې صحیح دی او په مقتدیانو (قوم) د لمانځه اعاده او راګرځول نشته تر څو ئې چي صحیح کفر نوي ثابت شوی ځکه ددې دعوې دلیل دادی چي په ظاهر کښې دا شخص لمونځ کوي او خصوصاً بیا امامت کوي نو امامت او یا لمونځ کول د اسلام یوه لویه نښه ده او د ظاهرله پلوه د اندامونو جوړوالی هم پدې دلالت کوي دا معلومېږي چي دا شخص نرښځی ندی خصوصاً هغه څوك چي د نارینهؤ امامت کوي او که چېري معلومه شوه چي دا سړی کافر دی، نو بیا پر خلکو دلمانځه اعاده (راګرځول) واجب دي- څرنګه چي ددې بحث څخه معلومېږي او دا خبره ترې ثابتېږي چي نن زمونږ د خلقیانو او کمونستانو امامت هم صحیح کېداي شي ځکه چي د ذکر شویو علماؤ دلیل لمونځ کول دي نو کمونستان هم فعلاً لمونځ کوي خو بیا هم ضرور نده چي کمونستان امامت وکړي ځکه چي د قوم نیت په اقتداء کولو کښې نه ورپسي صحیح کېږي او د مسلمانانو په وینو یې لاسونه سره دي، که څه هم د یو شخص په اسلام او کفر سره د لمانځه په خاطر حکم کېږي. لکه څرنګه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتنیو علماؤ دلیل هم پدې شان سره وو- که څه هم په دارالحرب کښې هم وي چې لمونځ کوي مسلمان ورته ویل کېږي او د ضرورت په وخت کښې ئې امامت کول هم جواز لري.([1])

خو لیکن افضله او بهتره نده کله چې ښه او جید علماء موجود وي او یاد شوي ډول اشخاص د (قوم) امامت کوي.

۲- **د امام شافعي رحمة الله علیه مذهب:** امام شافعي [رح] پدې هکله وائي که چېرې دا خبره د لمانځه د اداء کولو څخه وروسته ثابته شوه چې امام کافر، مرتد او یا نرښځی دی نو بیا په قوم سره د لمانځه راګرځول ضروري دي. ځکه چې یاد شوي خلك د امامت کولو مستحق ندي او د قوم لمونځ نه ورپسې صحیح کېږي.[2]

همدارنګه ددې نظریاتو په تائید سره علامه الفقهیه محمد طاهر البخاري په خپل کتاب خلاصة الفتوی کښې لیکـلي:

وائي که چېرې یو شخص د یو قوم یوه میاشت امامت وکړ او بیائې وروسته وویل چې زه خو مجوسي وم نو داسې په اسلام سره مجبوره کېږي د نوموړي دا خبره صحیح کېږي چې ووائي د قوم لمونځ صحیح شو همدارنګه ئې وویل چې ما ستاسي یو څه وخت د بې اودسۍ په حال کښې امامت کړی دی لیکن دا خبره هم د نوموړي امام د قبول وړ ده ضروري ده چې قوم خپل لمونځ راوګرځوي – په همدې ډول پورتنۍ فقهي جزئیه د امام شافعي او امام احمد بن حنبل د مذهبونو تائید جوړوي.([3])

---

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.
[2] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.
[3] محمد طاهر البخاري- مجموعة الفتوی – لومړی ټوك – ۴۶،۴۵ مخونه – جیبه کوټه – د چاپ کال ۱۳۹۷ه ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوهم شرط د امامت کولو د سالم عقل درلودل دی:

په همدې توگه د امامت د صحت د شرطونو څخه عقل دی، ځکه چي د عقل په شتوالي د اسلامي فقهي ټول علماء اتفاق لری چي په لیوني (مجنون) پسي اقتداء کول جواز نلري او امامت ئې نه صحیح کېږي. ځکه د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره باطل دی- څرنگه چي د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره صحیح نه شو نو د قوم لپاره په طریقه اولی نه صحیح کېږي. که چېري لېونتوب پداسي شکل سره وو چي ځیني وخت جوړ ؤ او ځیني وخت لیونی ؤ، نو پدې صورت کښې ورپسي صحیح کېږي – لیکن بیا هم کراهیت لري ځکه چي دا خو معلومه نده چي د لیونتوب حالت څه وخت وربادي راځي کېداي شي چي د لمانځه په منځ کښې ورته راشي او لمونځ فاسد کړي او علت د صحت د لمانځه دادی چي اصل په انسان کښې جوړ والی دی اود مرض راگرځېدل عارض دی نو په عارضي شي سره (احتمال) لمونځ نه فاسدېږي نو بنا په همدې اساس دعقل شتون د امامت د صحت شرط وگرځېده، ددې څخه معلومه شوه چي تر څو یو شخص عاقل نوي اقتداء هم نه ورپسي صحیح کېږي. ([1])

۳- د امامت د صحت د شرطونو څخه دریم شرط بلوغ دی:

څرنگه چي بلوغ د امامت د صحت د شرطونو څخه یو شرط گڼل کېږي نو په همدې اساس اصلي ممیز یعني دوړوکي هلك امامت هم نه صحیح کېږي چي په دې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي ډول دي:

[1] وهبۀ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهور علماء وائي چي د وړوكي هلك امامت د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي، كه فرض لمونځ وي او يا نفلي وي.
۲- امام اعظم ابو حنيفه [رح] هم د جمهور علماؤ سره موافق دى وائي چي د وړوكي هلك امامت كول د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي كه فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي.
۳- امام مالك او امام احمد بن حنبل [رح] په مذهب د وړوكي هلك امامت كول د (كبير) شخص لپاره په فرض لمونځونو كښي نه صحيح كېږي - ليكن په نفلي لمونځونو كښي صحيح كېږي مثلاً لكه د تراويح - كسوف يا خسوف لمونځ وي پدې كښي امامت كول صحيح دي او اقتداء كول ورپسي جواز لري.
ځكه ددوی دليل د حضرت ابن مسعود او ابن عباس رضي الله تعالیٰ عنهما حديثونه دي چي وائي:
(لا يؤم الغلام حتّٰى يحتلم([1]) يعني وړوکی هلك دي امامت نكوي تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی، ځكه چي امامت د كمال حالت دی بلكي وړوکی هلك اهل د كمال نه دی.

4. امام شافعي(رح) پدي هكله وائي چي د بالغ (كبير) شخص اقتداء كول په وړوكي هلك (صغير) پسي جواز لري او اقتداء ئې ورپسي صحيح ده ځكه د نوموړي امام دليل پدې هكله د عمر بن سلمة حديث دی چي فرمائي [أممت علٰى رسول الله صلی الله عليه وسلم و انا الغلام ابن سبع سنين]([2]).

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ۲۰۳ مخ دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳ م.
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۳مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر بن سلمة څخه روايت دی چي وائي ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم امامت کاوه او زه اوه کلن هلك وم.

ليکن بيا هم نوموړی صاحب المذهب امام د يو شمېر نورو علماؤ نظر اخلي او ليکي چي د وړوکي هلك امامت کول د جماعت لپاره صحت لري خو کراهيت هم پکښې شته.

4) د امامـ د صحت د شرطونو څخه نارينه والی دي:

کله چي مقتديان نارينه ښځينه او يا نرښځي وي، خو کله چي نارينه والی د امامت لپاره شرط وګرځيدی بناء په همدې اساس د ښځي او يا نرښځي امامت کول د نارينه ؤ لپاره که فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي، نه صحيح کېږي. چي پدې اړوند د ځينو علماؤ نظرونه را اخلو:

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

ياد شوي علماء پدې هکله داسي نظر لري چي که چېري مقتديان ښځينه وي بيا نارينه والی ورته شرط ندی. بناءً د ښځي امامت کول د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره صحيح دی ځکه ددوي دليل د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها حديث دی چي هغي او ام سلمة (رضي الله تعالیٰ عنهما) او عطاء روايت کړی فرمائي: [ان المراة تؤم النساء]([1]). – ژباړه: ښځه امام د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره امامت کولاي شي. همدارنګه په دار قطني کښې له ام ورقه رضی الله تعالی عنها څخه نقل شوی فرمائي: [اذن لها ان تؤم نساء دارها]. ([2]) – ژباړه: د حضرت أم ورقه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم نوموړې ته اجازه ورکړه تر څو د خپل کور د ښځو امامت وکړي. بناء په همدې اساس د ياد شويو حديثونو څخه اخيستنه

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۲مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبرې چي د ښځينه امام امامت کول د ښځينه مقتديانو لپاره صحيح دي جواز لري.

ب- **امام شافعي رحمة الله عليه مذ هب:** امام شافعي رحمة الله پدې هکله وائي چي د ښځينه ؤ مقتديانو امامت کول او بلکي د ښځو حاضرېدل جماعت ته پداسي حال کي چي امام نارينه وي مکروه والی نلري بلکي صحيح او مستحب (ښېك) کار دی. امام به د ښځينه مقتديانو د صف په منځ کښې درېږي.

ت- **دامام احمد ابن حنبل (رح) مذ هب:** دامام احمد بن (رح) څخه پدې هکله دوه ډوله نظرئې نقل شوي دي.

۱- د ښځينه ؤ مقتديانو حاضرېدل مستحب دي او په همدې شان ئې امامت کول هم د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره مستحب دی.

۲- د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل او يائې امامت کول غير مستحب دي[1].

خو دا حج نظر ئې لمړی شماره ده.

ث- **دامام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:** د امام صاحب نظر پدې هکله دادی چي د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل تنها غير د نارينه ؤ څخه مکروه ګڼي که څه هم د تراوېح، خسوف، کسوف لمونځونو کښې وي، مکروه دی.

ځکه د امام اعظم (رح) دليل پدې هکله داحديث دی: [صلوٰة المراءة في بيتها افضل من صلوتها في حجرتها و صلوتها في محذعها افضل من صلوتها في

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۵مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيتها](1). ژباړه: د ښځو لمونځونه په کور کښې غوره دي له هغه لمانځه څخه چي په حجر کښې ئې کوي او د ښځي لمونځ په مخدع کښې غوره دی لـه هغـه لمانځـه څخه چي په کور کښې ئې کوي.

او بل دا چي د ښځو حاضرېدلو کښې دوه ممنوعه شيان منځته راځي: يو داچي د امام درېدل د ښځو د صف په منځ کښې دا مکروه دی او يا خو وړاندي والی د امام په ښځينه ؤ مقتديانو سره راځي چي دا هم مکروه دی. نو بنـاء پـه همـدې اسـاس پـه نارينه امام پسې لمونځ کول او يا جماعـت تـه حاضـرېدل هـم مکـروه دي، لـه همـدې کبله ئې اذان کول هم مکروه دي.

5. د امامت د صحت د شرطونو څخه پاکوالی دی له جنابت، بې اودسۍ او نورو نجاستونو څخه چي پدې اړوند د علماؤ نظريات په لاندي توګه ليکو:

أ- **د جمهورو علماؤ مذ هب:** جمهور علمـاء پـدې هکلـه داسي وائي چي دا ضروري خبره ده چي د بې اودسۍ يا نورو نجاساتو څخه امام پاك وي کـه چېـري د امام په جامه يا بدن زياته اندازه نجاست وي لمونځ ئې باطل دی کـه څـه هـم نومـوړی امام چي امامت کوي خبروي او يا نوي خبرلمونځ ئې باطلېږي.

ب- **د امام مالك (رح) مذ هب:** امـام مالـك رحمـة الله عليـه پـدې اړونـد وائـي چي که چېري ئې په قصد سره ځان بې اودسه کړی وي نو د امام او مقتـديانو دواړو لمونځونه باطلېږي. او که چېري ئې په بې خبرۍ سره په جامه يا بـدن نجاسـت وو او

---

(1) محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك –۱۶۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه د خلاصون څخه وروسته پدې خبر شو لمونځ ئې صحيح دی. او که چاته معلومه شي چي امام بې اودسه او يا جنب دی په پسې ئې اقتداء له سره باطله ده.

خو که چېري امام پدې پوه شوی وی او که نه وي ليکن بياهم د مقتديانو لمونځ ورپسي صحيح کېږي او دوي ته د جماعت د لمانځه ثواب ورکول کېږي – که څه هم امام شافعي او امام احمد ابن حنبل (رح) په لمانځه کښې ورسره موافق ندي مثلاً که چېري وروسته پدې سره پوه شي چي امام بې اودسه دی او يا خو ئې په کاليو او بدن کښې نجاست دی نو ضروري ده چي لمونځ راوگرځوي. ځکه چي د نوموړو علماؤ دليل د يوه حديث مضمون دی چي دوکتور وهبه صاحب په خپل کتاب فقه اسلامي کښې نقل کړی وائي: په هغه وخت کښې چي معذور (جنوب) شخص په يو قوم لمونځ اداء کړي نوموړی امام دي خپل لمونځ راوگرځوي او د قوم لمونځ صحيح شو([1]).

ج- **د امام شافعي (رح) مذهب**: امام شافعي (رح) وائي چي اقتداء په هغه چا پسي وروسته نه صحيح کېږي چي په هغه د لمانځه اعاده يعني راگرځول واجب وي مثلاً لکه اودس لرونکی چي په تيمامه کونکي پسي اقتداء وکړي او يا هغه شخص چي په بدن يا جامه ئې نجاست وي ليکن د مينځلو څخه ئې هير شوي وي، ددې ډول اشخاصو د لمانځه راگرځول واجب دي.

6. د امام د صحت د شرطونو څخه حسن د قرائت او د لمانځه ارکان دي: چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو.

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۶۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

جمهور علماء وائي د لمانځه ارکان په صحيح توگه اداء کوي او په ښائسته ډول قرآن کريم به لولي. ځکه غير له دې شرطونو څخه امامت هم نه صحيح کېږي نو بناء په همدې اساس د قاري اقتداء په امي پسي نه صحيح کېږي. او د لمانځه راگرځول د قاري لپاره لازم دي. څرنگه چي په گونگ سړي پسي لمونځ نه صحيح کېږي – که څه هم خپل هم مثله سړي ورپسي اقتداء وکړي امامت کول ئې ورته نه صحيح کېږي.([1])

ب- د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:

امام ابو حنيفه رح پدې هکله وائي چي اقتداء په خپل هم مثله شخص پسي جواز لري مگر درې کسان دي چي اقتداء د يوه په بل پسي نه صحيح کېږي:

1. د خنثی (نرښځي) اقتداء کول په خپل مثل پسي نه صحيح کېږي.
2. د مستحاضې اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.
3. په هغه ښځه پسي د نورو ښځو اقتداء نه صحيح کېږي چي خپل د عادت وخت ترې بې درکه شوی وي.

ددې اشخاصو اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.

ج- د امام مالك (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) پدې هکله وائي چي شرط په اقتدائ يا صحت د امامت کښې دادی چي امام به د لمانځه په ارکانو قادر وي که چېري د لمانځه د ارکانو څخه عاجز وي

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۲ مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا ارکان قولي وي لکه سورة فاتحه لوستل او يا فعلي وي لکه رکوع، سجده، قيام کول، نو اقتداء پدې صورت کښې نه صحيح کيږي – مګر بيا هم د هر هم مثله اقتداء په خپل مثل پسي صحيح کېږي غير د هغه استثنی شوو خلکو څخه([1]).

۷. د امامت د صحت د شرطونو څخه دادی چي امام به اشاره کونکی نه وي:
همدارنګه د امام د روغتيا جوړوالی د امامت د صحت لپاره شرط ګڼل کېږي، يعني امام به اشاره کونکي نه وي ځکه چي د جوړ سړي اقتداء په اشاره کونکي پسي نه صحيح کېږي. پداسي حال کښې چي مقتدی جوړ او امام معذوره وي يعني اشاره کونکی وي ځکه چي مقتدی په ټولو چارو کښې د امام تابع دي د امام د شان څخه دادی چي مستقل به وي ځکه امام د مقتدې ټول مسئوليتونه په غاړه لري. بالاخره د ټولو علماؤ اتفاق پدې سره دی هغه ضعف چي اشاره کول دي او هغه قوت چي استقلال د امام دی دواړه نه سره جمع کېږي. نو بناء په همدې اساس د جوړ سړي لمونځ په اشاره کونکي پسي نه صحيح کېږي.

۸. جوړوالی د عذر څخه د امامت د صحت د شرطونو څخه دی

أ- **د امام اعظم ابو حنيفه او امام احمد بن حنبل (رحمالله) مذهب** پدې هکله داسي څرګند وني لري چي د امام جوړوالی د شرعي عذرونو څخه شرط دی بايد داسي شخص امامت وکړي چي دائمي معذور نه وي مثلاً لکه د پوزي څخه دائمي دويني بهېدل، د باد جاري والی، د بولو جاري کېدل، ددې ډول اشخاصو امامت نه صحيح کېږي ليکن بيا هم دا حکم تر هغه خلکو پوري دی چي د جوړو خلکو امامت کوي.

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۷۷مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري پـه خپـل هـم مثلـه پسـي اقتـداء وکړي او يـا ئـې امامت وکړي امامت ئې صحيح دی، ددې ډول مقتـديانو اقتـداء هـم ورپسـي صـحيح کېـږي. لـيکن بيـا هـم شرط دادی پکښې چې د امام او مقتديانو عذرونه متحد يعنـي يـو شـان وي. نوکـه چېري يې عذرونه مختلف وي، امامت او اقتداء ورپسي نـه صـحيح کېـږي. د مثـال په توګه ئې يادوم چې که چېري هغه شخص چې بولي ئې جاري وي په هغـه چا پسـي وروسته اقتداء وکړي چې باد ئې جاري وي نو پدې صورت کښې امامت نه صـحيح کېږي او لمونځ ئې د راګرځولو وړ بلکي واجب ده چې لمونځ راوګرځوي. ځکـه چې د امام او مقتديانو عذرونه سره متحد ندي.
که چېري د امام او مقتديانو عذرونه موافق وه امامت کول ئې جواز لـري – يعنـي د معـذورو مقتـديانو لمـونځ پـه معـذور امـام پسـي صـحيح دی شـرط بـه داوي چـې عذرونه ئې متحد وي([1]).

ب- د امام مالک (رح) مذ هب:

امـام مالـك (رح) وائـي چې د امـام جـوړوالی لـه شـرعي عـذرونو څخـه لکـه د بولـو جاريوالی يا د باد جاري والی، ددې ډول عذرونو څخه جوړوالی شرط ګڼي. ځکـه نومـوړی وائـي چې د هغـه د شـخص امامت مکروه دی چې صـاحب العـذر وي پـه نسبت د هغه شخص چې عذر ونه لري.

ج- د امام شافعي (رح) مذ هب:

امام شافعي (رح) د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه شرط نه ګڼي، پدې معنٰی چې امامت مکروه ندی چې امام شرعي عذر يا دائمي مريضي و لري ځکه نوموړی وائي چې په صاحب العذر امام پسي د جوړو مقتديانو لمونځ صحيح کېږي.

---

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۹مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د امامت د صحت د شرطونو څخه د امام د ژبي روغوالی دی چي هر حرف د ټولو صفتونو سره په خپل مخرج کښي اداء کړي.
چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکیو کښې لیکو:

1. **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله وائي چي د امام د ژبي جوړوالی ضروري شرط دی لیکن د هغه شخص امامت چي تکرار د حروفو کوي مثلاً تاء تاء یا فاء فاء لولي، جواز لري او اقتداء ورپسي صحیح ده. که څه هم د خپل هم مثله امامت ونکړي بلکي د نورو اشخاصو لپاره هم جواز لري، خو بیا هم پدې صورت کي ئې لمونځ مکروه کېږي – لیکن دا نظریه د جمهوروعلماؤ ده خو امام ابو حنیفه (رح) ورسره موافقت نلري([1]).
څرنګه چي د امامت د صحت شرطونه مو یاد کړل خو یو شمېر نور شرطونه دي چي هغه په داخل د مذهبونو کښې دي مثلاً د یو مذهب پدې موافقه وي او بل مذهب ورسره مخالف وي، سره له دې چي په لومړنیو شرطونو کښې اراء او نظرئې د مذاهبوذکر شوي لیکن بیا هم دا هغه شرطونه دي چي د ځینو مذهبونو پرې موافقه وي او ځینو مذهبونو موافقه ورسره نوي مثلاً په مخالف المذهب پسي اقتداء کول.

أ- **د امام شافعي او ابو حنیفه په مذهب سره شرط دادی** چي امام او مقتدي به دواړه د یوه مذهب پیروان وي که چېري د امام ابو حنیفه د مذهب پیروان په امام شافعي مذهبي پیروان پسي اقتداء وکړي او پدې حال کي ددې امام څخه وینه وبهېږي او اودس ونه کړي او یا مثلاً شافعي مذهبي په حنفي مذهبي پسي

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتداء وکړي نو پدې صورت کې د مقتدي لمونځ باطلېږي ځکه پدې سره چې د مقتدي د خپل مذهب په قواعدو سره د امام لمونځ باطل ګڼي نو بناء په همدې اساس په عمومي احکامو او قواعدو کښې د مخالف في المذهب امامت نه صحیح کېږي.

خو امام ابو حنیفه رحمة الله علیه وائي چې په امام شافعي مذهبي مقلد پسې اقتداء کول مکروه دي او امام شافعي (رح) وائي په شافعي مذهبي مقلد امام پسې اقتداء کول بهتره دي نه په حنفي مذهبي او یا نورو مذهبونو پسې یعنې هغه څوك چې د لمانځه په ځینو رکنونو او شرطونو سره معتقد نه وي.

ب- **امام مالك او احمد بن حنبل (رح) وائي:** کوم شی چې د لمانځه په صحت کښې شرط وي په هغه شي کښې اعتبار د امام مذهب ته ورکول کېږي، مثلاً که چیري مالکي مذهبی په حنفي مذهبي – او یا حنفي مذهبی په شافعي مذهبي پسي اقتداء وکړي نو په اوداسه کښې به ټول سرنه مسح کوي ځکه د ټول سر مسح کول شرط ندی نو بناء په همدې دلیل سره د یاد شویو علماؤ په نظر په یاد شویو صورتونو کښې د مقتدي لمونځ صحیح کېږي ځکه د امام د لمانځه په صحت سره په خپل مذهب کښې هغه شی چې شرط وي د مقتدي د لمانځه په صحت کښې نو پدې صورت کښې اعتبار د مقتدي په مذهب سره دی مثلاً لکه مالکي مذهبي او یا حنفي مذهبي چې په داسي حال کښې اقتداء وکړي چې شافعي مذهبي امام نفلي لمونځ کوي نو پدې صورت کښې د مقتدې لمونځ باطل دی ځکه چې د فرض لمانځه اداء کونکی په نفل کونکي پسي د امام مالك او احمد بن حنبل (رح) په مذهب اقتداء باطله ده ځکه د اقتداء د شرطونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوشرط د امام او مقتدي د لمانځه يووالى دى يعني د هغه امام امامت کول د مقتديانو په نسبت صحيح دي چي لمونځ ئې يو وي.

او د هغه مقتدي لمونځ په يو امام پسي صحيح کېږي چي ددوي لمونځ يو وي. بلکي پدې ډول اقتداء او امامت د صحت حکم ورکول کېږي او کوم شرعي نواقص نه ورته راجع کېږي([1]).

2. د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د امام شرط دادی چي عادل به وي.

امام احمد بن حنبل (رح) وائي چي د فاسق شخص امامت کول نه صحيح کېږي يعني هغه امام چي د لويو ګناهونو مرتکب شوی وي او يا په وړو ګناهونو دوام کوي ددې ډول اشخاصو امامت نه صحيح کېږي – که څه هم په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي بيا هم نه صحيح کېږي. که چېري يو څوك په فاسق سړي پسي اقتداء وکړي نو په مقتدي د لمانځه راګرځول ضرور بلکي واجب دي.

ځکه پدې شرط د نوموړي امام په مذهب کښې د اقتداء صحت راځي چي امام عادل وي.

نوموړي امام وائي په داسي صورت کښې چي د جمعې او عيدونو لمونځ تيار وي او امام موجود نه وي او امام ته ضرورت پيدا شي نو پدې صورت د فاسق شخص امامت کول جواز لري او اقتداء ورپسي صحيح کېږي.

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري عادل امام پيدا شو نو هغه بايد امامت وکړي ځکه د متقي او عادل امام په امامت کولو سره د جمعې زياتوالی راځي او د خلکو نفرت لري کېږي او د راتلونکو لمونځونو لپاره په جمع سره شوق ورته پيدا کېږي.

خو امام مالك (رح) پدې اړوند وائي د امام عدالت شرط دی د فسق او يا نورو منهياتو څخه به ئې ځان ساتلی وي خو هغه فسق چې د لمانځه تر امورو پوري متعلق وي مثلاً لکه څوك چې د لمانځه د فرضونو يا شرطونو د اداء په هکله سستي کوي او يا مثلاً غير د اوداسه څخه لمونځ کوي.

که چېري دامام فسق د لمانځه تر امورو پوري تړلی نه وي مثلاً کله چي امام زاني يا شراب خوړونکي وي امامت ئې صحيح کېږي بلکې مکروه والی لري – چي همدا د رائج مذهب قول دی. همداراز دوکتور وهبه زحيلي هم ددې مذهب په رحجان سره تائيد کړی([1]).

3. د امام مالك ، امام اعظم ابو حنيفه او امام احمد بن حنبل (رحمهم الله) د ټولو مذاهبو شرط دادی چي امام به د لمانځه راګرځوونکی نه وی:

پدې هکله د ذکر شوو علماؤ نظر دادی چي په لمانځه راګرځونکي امام پسي دوختي لمانځه اداء کونکي يعني پداسي صورت کښې چي امام د قضاء شوي لمانځه (اعاده) کوي او د وختي لمانځه اداء کونکي مقتدي اقتداء ورپسي نه صحيح کېږي، ځکه د لمانځه راګرځونکي لمونځ په نفلي لمانځه کښې حسابېږي او د فرضي لمانځه اداء کونکي اقتداء په نفل کوونکي پسي د وروسته نه صحيح

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۲مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبري – بلکې یو بل مهم او ضروري شرط پدې اړوند دادی کله چې کوم شخص د یوه قوم امامت کوي د لمانځه د شرطونو او ارکانو په کیفیت باید عالم وي مثلاً لکه اودس کول یا وخت پېژندنه او داسې نور.

د امامت مکروهات او هغه اشخاص چې امامت یې مکروه دی

۱- د فاسق سړي امامت مکروه دی:

د فاسق سړي که څه هم د خپل هم مثله امامت وکړي هم امامت یې مکروه دي. همدغه نظریه د مالکیه وو او شافعیه وو او حنابله وو علماء وو ده دوي وائي چې په فاسق امام پسې لمونځ مکروه دی ځکه چې په دیني امورو کښې غور نکوي نو بناءً په همدې دلیل امامت ئې هم مکروه دی خو لیکن بیا هم د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د جمعې او عید لمونځ ترې استثنٰی کړی وائي چې پدې لمونځو کې ئې امامت صحیح کبري پدې شرط چې ضرورت ولیدل شي او عادل امام نوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب پـدې هکله وائـي د فاسق امامت کـول د خپـل هـم مثله لپاره صحيح کېږي يعني که چېري يې همدغه شان فاسق امامت وکړ جواز لري او د نورو خلکو لپاره جواز نلري او امامت ئې د هغوي لپاره مکروه دی.

د مکروه والي دليل ئې چي د فاسق امام امامت کول مکروه دی دا حديث د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) دی چي ابن ماجه د حضرت جابر (رض) د رسول الله (ص) څخه روايت کړی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [لاتؤ من امراةً رجلاً و لا اعرابي مهاجراً ولا يؤ من فاجرمؤمناً الاان يقهره بسلطان يخاف سيفيه او سوطه] ([1])

ژباړه: امامت دي نه کوي ښځينه د نارينه وو او امامت دي نه کوي اعرابي د مهاجرينو او امامت دي نه کوي فاجر او فاسق شخص د مؤمن سړي مگر خو بيا هم په هغه وخت کښې يې کولای شي چي د توري او قمچين څخه ئې وبېرېږي. دائې دليل د کراهيت دی اما کوم صحت د امامت دی هغه خو صحيح کېږي ځکه هغه حديث چي شيخانو روايت کړي هغه د لمانځه په صحت سره دليل دي. [ان ابن عمر کان يصلي خلف الحجاج] او [صلو خلف کل بروفاجر][2]

ژباړه: ابن عمر رضی الله تعالی عنه په حجاج بن يوسف پسي لمونځ او اقتداء کوله او په همدې توگه ئې داسي روايت کړی چي ستاسي لمونځ او اقتداء وکړی په هر فاسق او فاجر پسي.

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣

[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه راز د فاسق او مبتدع د امامت کولو په هکله شيخ سيد سابق (رح) پـه خپـل کتاب فقه السنة کښې ليکي چې همدې دليل سره د علماءو نظر هم زيات موافقت لري دادى چې وائې هر هغه څوك چې لمونځ ئې په انفرادي توګه يعني د ځان لپاره صحيح شي د نورو خلکو لپاره يې هم لمونځ صحيح کيږي خو بيا هم ددې دليل سره سره د اسلامي فقهي علماؤ د فاسق او مبتدع امامت مکروه ګڼي ځکه هغه حديث چې ابو داؤد او ابن حبان له سائب بن خلاد څخه روايت کړى چې يو شخص د يوه قوم امامت کاوه او د قبلې شريفې طرفته ئې لاړې تو کولې او رسول الله (صلي الله تعالى عليه وسلم) ورته وکتل نو رسول رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمائيل: [لا يصلي لكم][1]

ژباړه: دا شخص دې ستاسې امامت نکوې پـه هغه وخت کې چې دې شخص د امامت کولو اراده وکړه او غوښتل يې چې امامت وکړي نوموړى (امام) ئې لـه امامت څخه منع کړاو د رسول الله صلى الله عليه وسلم په امر ئې خبر کړ. نوموړى (امام) رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغى او دا جريان ئې ورته بيان کړ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم په جواب کې ورته وويل هو ما امر کړى .... ځکه چې تا خداى (ج) او رسول الله (ص) ته ضرر رسولى دى او نا لائق کار دې کړى، بناء په همدې دليل د اسلامي فقهي علماء د فاسق او مبتدع شخص امامت مکروه ګڼي[2].

٢ – د بدعت کونکي امامت مکروه دى:

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣ م

[2] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړي ټوك ٢٠١مخ – دارالفكر- د چاپ کال ١٤٠٣، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبتدع يا بدعت کونکي امامت د اسلامي فقهي علماء مکروه ګڼي ليکن هغه بدعت کونکي چي پدې بدعت سره کافر نه ګڼل کېږي، مثلاً لکه فاسق خو د فاسق ښخه ښه دی. مبتدع يا په دين کي د نوي کار پيدا کونکی هغه شخص ته ويل کېږي چي دده عقيده د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه خلاف وي. دا خلاف ئې په قصد سره نه بلکي د سهوي له کبله وي خو که چېري مبتدع د دين د بدهي او ضروري امورو څخه منکر سي نو کافر ګڼل کېږي. لکه خدای (ج) ته د جسم ثابتول يا لکه د رسول الله صلی الله عليه وسلم او ابو بکر صديق (رضی الله تعالی عنه) له ملګرتيا څخه انکار کول او حال دا چي دا په قطعي نصوصو سره ثابت شوی [اذا يقول لصاحبه] هغه وخت چي رسول الله وويل ابو بکر صديق رضی الله تعالی عنه ته وويل چي مه غمجن کېږه خدای (ج) له موږ سره دی نو چي لدې ډول صريحي نصوصو او دلائلو څخه منکر شوی وي يو د اسلامي فقهي د ټولو علماؤ په اتفاق سره ددې ډول مبتدع امامت کول نه صحيح کېږي([1]).

3. د ړانده امامت مکروه دی:

د امام اعظم ابو حنيفه، امام مالك او امام احمد بن حنبل (رحمها الله) په مذاهبو د ړانده امامت مکروه دي خو ليکن دا کراهيت ئې تنزيهي دی نه تحريمي، ځکه چي ړوند د نجاست څخه ځان نشي ساتلی خو بيا هم امام ابو حنيفه (رح) يو صورت تري استثنٰی کړی. هغه حالت دا دي چي ړوند شخص اعلم د قوم وي، يعني په ټول قوم عالم وي بيا ئې امامت کول ندي مکروه او د امام شافعي (رح) په مذهب د ړانده امامت صحيح دی – او جواز ئې ورته ورکړی بدون د مکروه والي څخه،

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي و ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چي ړوند شخص ئې په جوړ (دسترګو خاوند) ورقياس کړی بناءً د ړانده شخص امامت صحيح دي ځکه د نوموړي امام د مذهب دليل دادی چي ړوند شخص په امامت کي ډير خاشع، عاجز او متضرع وي نو ځکه ئې امامت صحيح دی. نوموړی امام زياتوي چي د ړانده امامت د ټولو علماؤ په نظر صحيح دی دليل ئې د ابن عباس (رضی الله تعالٰی عنه) صحيح حديث رانقل شوی چي فرمائي: [ان النبي صلی الله عليه وسلم استخلف ابن ام مکتوم يؤم الناس و هو اعمٰی([1])]

ژباړه: حضرت آبن عباس رضی الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل کوي وائي چي رسول الله (ص) به ابن ام مکتوم خليفه ګرځاوه په لمانځه کښې نوموړي به په خلکو امامت کاوه حال دا چي دی ړوند ؤ. ځکه ړوند والی داسي يوه خاصه ده چي د لمانځه افعال او يا مثلاً د لمانځه شرطونه هيڅ نه پرې ګډوډ کېږي دا ړوند د (فاقد الشم) سره مشابهت لري. نو فاقد الشم يعني ورکونکی د خراغ جوړ سړي دي اقتداء ورپسي صحيح ده. بناء په همدې اساس په ړانده پسي هم اقتداء صحيح ده – همدارنګه ړوند، بې سترګو، اعمٰی (شب کور) يا هغه شخص چي د شپې له طرفه څه نه ويني د جوړ سړي په حکم کي دی او امامت کول ئي صحيح دي نو ړوند هم د هغه په حکم کي دي.همدارنګه ئي ګونګ هم په ړانده باندي ورقياس کړی او د هغه په حکم کي دی ليکن د حنابله وو مذهب پکښې داده چي امامت کول ئې صحيح کېږي، همدارنګه قاضي ابو علي پدې هکله وائي چي (قطع اليدين) هغه شخص چي لاسونه ئې قطع شوي وي ددې شخص امامت هم صحيح کښي دا په يوه روايت کي وائي او په بل روايت کي وائي

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د قطع اليدين امامت نه صحيح کېږي او همدارنګه يي قطع الرجلين – يعني هغه شخص چي دواړي پښي ئې قطع شوي وي امامت ئي نه صحيح کېږي.([1])

4. د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلک پرې راضي نوي:

د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلك پرې راضي نوي او يا ورته د کراهيت په سترګه ګوري بلکي دا کراهيت د احنافو په مذهب سره مکره تحريمي دی ځکه حديث د رسول الله صلى الله عليه وسلم دی چي فرمائي [لا يقبل الله صلوٰة من تقدم قوماً و هم له كارهون]([2])

ژباړه: نه قبلوي خداي (ج) د هغه شخص لمونځ چي دی د يوه قوم امامت کوي او خلك پرې راضي نه وي.

همدارنګه پدې هکله له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی چي فرمائي: [ثلاثة لا تجاوز صلوتهم اذانهم و امام قوم و هم له كارهون]([3])

ژباړه: له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی وائي چي: دري کسان دي چي ددوي لمونځونه نه قبولېږي چي د هغو له شمېرې څخه هغه امام دی چي د قوم خوښ نه وي. او همدارنګه پدې هکله استاذ الفقهاء الامام قاضي خان الحسن بن منصورپه خپل کتاب کښې ليکلي دي چي که چېري يو شخص د يوه قوم امامت وکړي خوپداسي حال کښې چي قوم ددې شخص په امامت راضي نه وي، نو که

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم توك ١٨٨ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .
[2] سليمان ابن شعيب – ابي داؤد – دوهم توك – ٨٨ مخ – الداعيه پېښور – ب – ت .
[3] محمد ابن علي شوكاني -

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېري ئې دغه کراهيت ګڼل د فساد له وجهي څخه وي او يا پداسي وجه وي چي قوم ئې په امامت سره غوره وي په نسبت ددي امام سره کېداي شي پدې وجه سره پدې امام ناراضي وي. او که چېري دا شخص (امام) چي امامت ددې قوم کوي په امامت سره حق او غوره وي ددې شخص امامت مکروه نه ګڼل کېږي ځکه چي د جاهل او فاسق سړي دا خاصيت دی چي د علماؤ سره جوړ نه راځي.([1])

5. د لمانځه اوږدوالي په قوم مکروه دی داسي چي دا اوږدوالی د نسبت تر اندازې ازيات وي چي په قرائت او يا نور ذکرونو کښليکن دا مکروهوالی د احنافو علماؤ په مذهب تحريمي دی که چيري قوم نه وي پرې راضي.

۲ – د امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب:

امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب هم اوږدوالی د لمانځه يا جماعت په قوم مکروه ګڼي ليکن حالت د رضائيت ئې ترې استثنٰى کړی دی. د جماعت په لمانځه کي پداسي حال کښې چي يو شمېر محدود مقتديان او د هغوی شوق هم دې ته وي چي امام بايد زيات قرائت په لمانځه کښې ووائي مکروه نه ګڼل کېږي، صحيح دی. خو اوږدوالی د قرائت مستحب دی دليل د هغه علماؤ چي اوږدوالی په لمانځه کښې مکروه ګڼي د ابي هريره (رض) حديث دی چي د حضرت پيغمبر (ص) څخه نقل کوي – رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: [اذا صلي

[1] حسن بن منصور – قاضيخان – لومړي ټوك – ۴۵مخ حقانيه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احد کم بالناس فالیخفف فان فیهم الضعیف والسقیم والکبیرفاذا صلی لنفسه فلیطول ماشاء] ([1])

ژباړه: ابي هریره رضي الله تعالیٰ عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: په هغه وخت کښې چي یو له تاسي څخه امامت کوي په خلکو سپکوالی او تخفیف دي کوي ځکه پدوي کښي به ضعیف او مریض او کبیر یعني د زیات عمر خاوند به وي او په هغه وخت کي چي یوازي لمونځ کوي یو شخص نو اوږدوالی دي پکښي کوي په هغه اندازه چي څومره ئي خوښه او اراده شي مفهوم او مطلب ددې حدیث دادی چي لنډوالی دي کوي امام په قوم سره خو سره له پوره والي د تسبیح او یا نور جزونه د لمانځه کښي – همدارنګه پدې رابطه لیکي چي تخفیف د امام په قوم سره مستحب دی او یو حدیث پدې هکله چي شیخانو د انس (رض) روایت کړی فرمائي: [ماصلیت خلف امام قط أ خف صلوة ولا اتم صلوة من النبي صلی الله علیه وسلم]([2])

حضرت انس (رض) فرمائي چي ما لمونځ ندی کړي په هیڅ یوه امام پسي چي ډیر سپك (اخف) او ډیر پوره په ټولو رکنونو او شرطونو سره وي غیر د حضرت رسول الله صلي الله علیه وسلم د لمانځه څخه همدارنګه ابو عمر بن عبدالله لیکي د هر امام لپاره یو امر شته چي په هغي سره اتفاق شوي چي د امام تخفیف په قوم سره مستحب دی لیکن پداسي اندازه تخفیف او سپکوالی چي د لمانځه په اصلي رکنونو، شرطونو او یا نورو ذکرونو کښي کمبود رانه ولي که چیري کمبود او

[1] محمد بن اسماعیل البخاري – لمړی ټوك ۹۷ مخ – قدیمي کتابخانه ارام بازار د چاپ کال۱۹۳۸م.
[2] امام مسلم – صحیح المسلم – اول ټوك ۱۸۸مخ- اکرمیه پیښور – د چاپ کال ۱۳۴۹دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقصان راولي نو لمونځ نه صحيح کېږي. وروسته وائي چي پدې اړوند د اسلامي فقهي د علماؤ تر منځ هيڅ اختلاف نشته چي په قمخ تخفيف کول په لمانځه کښې مستحب دي.. ([1])

6. په لمانځه کښې د امام انتظار د مقتديانو لپاره چي اقتداء ورپسې وکړي مکروه ګڼل کېږي:

۱- د جمهورو علماؤ مذهب:

د جمهورو علماؤ په نظر په لمانځه کښې دننه د امام انتظار کول د نورو خلکو لپاره مکروه دی مثلاً امام په لمانځه کي داخل دي او د نور خلکو اواز ئې واوربدی نو امام انتظار ورته وکړي تر څو دغه خلك لمونځ ورسره ونيسي ځکه د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره په عبادت کښې شريکوالی دی دا جواز نلري اوکراهيت منځته راوړي لدې کبله چي د لمونځ کوونکو څخه مشقت او تکليف رفع شي. هغه څوك چي د امام سره د لمانځه د اول سره څخه شريك وي ډېر حق لري په نسبت د هغه خلکو چي هغه د لمانځه څخه خارج يا وتلي وي او امام ورته انتظار کوي.

۲- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) پدې هکله ليکي چي د امام انتظار کول مقتديانو ته د لمانځه د نيولو لپاره مستحب دی، پداسي حال کي چي د امام اراده داوي چي داخلك راشي

[1] شيخ سيد سابق فقه السنة – لومړی ټوك – ۱۹۵مخ – دارالفکر – د چاپ کال ۱۴۰۳ ه ق – څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ده پسي وروسته اقتداء وکړي. که په قيام، رکوع اويا دوهمه قعده کښې امام ناست وي نو د مقتديانو لپاره انتظار وکړي تر څو جماعت ورسره ونيسي خو بيا هم پدې شرط سره چي انتظار کول ډير زيات نشي.

مثلاً که چيري انتظار په ټول لمانځه سره وسي نو په هغې کي به ئې اثر ښکاره نشي البته دا خبره هم ثابته ده چي رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به انتظار کاوه او لومړی رکعت به ئې دومره اندازه اوږداوه چي د پښو اواز ئې اوريدل کېده او همدارنګه رسول الله (صلى الله عليه وسلم) جماعت کولو ته هم انتظار کاوه – اول انتظارد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په صلوٰة خوف کښې وو تر څو هغه دوهمه طائفه د خلکو لمونځ ورسره ونسي. بيا هم ابن قدامة الحنبلي الشافعية او قاضي له حنابلهؤ څخه خپل نظر پدې هکله داسي څرګندوي: وائي چي په لمانځه کي د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره (جائز) خو مستحب ندی او طبعي خبره ده چي د علم خاوندانو، فقهاؤ، محدثينو علماؤ لپاره معمولاً انتظار کول کيږي.([1])

همدارنګه پدې هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي: چي د امام انتظار کول د قوم اړوند ددې لپاره چي مقتديان جماعت ونيسي مستحب دې څکه د ابي سعيد څخه حديث نقل شوی چي فرمائي: [لقد كانت الصلوٰة تقام فيذهب الذاهب الى البيقع فيقضىٰ حاجته ثم يتوضاء ثم ياتني والرسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعته الاولىٰ فمايطولها]([2])

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] شوکاني محمد ابن علي – نيل الاوطار دريم ټوك – ۱۶۹ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالی عنه فرمائي چي لمونځ ودريده نو پس تلونکي شخص به بيقع ته تللو او هلته به ئې حاجت پوره کاوه بيا به ئې اودس کولو کله به چي راغلی رسول الله صلی الله عليه وسلم به په لومړي رکعت کي وو او تر دې وخت ه پوري به ئې اوږد کړې ؤ نو بناء په همدې اساس د امام انتظارکول د مقتديانو لپاره مستحب دی ځکه چي پدې کښې د جماعت زياتوالی راځي او ټول خلك د جماعت په لمانځه کي شريك کېږي.

7. د هغه امام امامت مکروه دی چي (کثيراللحان) وي :

يعني دومره اندازه لحن کوي چي معنٰی ته په صريح ډول سره تغير نه ورځي لکه لفظ د (الحمد الله رب العالمين) مثلاً لکه ددال (د) حرف ته جر ورکول او يا حرف ها (ه) ته نصب ورکول او يا حرف باء (ب) ته د (رب) نصب ورکول او داسي نور البته امامت ئې په هغه چا صحيح کېږي چي هغه کثير اللحن نه وي ځکه نوموړي شخص په فرض قراءت سره اداء کړيده بيا هم مکروه والی لري، لکه څرنګه چي د اصلي متن حکم هم داسي دی.

8. د هغه شخص امامت مکروه دی چي د ځينو حروفوپه اداء کښې فصاحت ونه لري لکه د ضاد (ض) يا قاف (ق) حروف د جمهورو علماؤ په نظر غير د احنافو څخه. که عربي وي او يا عجمي امامت ئې صحيح دی ځکه چي دوي دا حرفونه اداء کولای شي خو بيا هم مکروهوالی لري.([1])

9. داعرابي امامت مکره دی: هغه شخص چي په صحراګانو کي کي ژوند کوي ولو که په سفر او يا اقامت کښي وي هم امامت ئې مکره دی لېکن بيا هم د

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي. چي په دې هکله امام اعظم ابو حنيفه (رح) د ترکمنو – کرديانو ،عامي – ټول د اعرابو په جمع کې راوستلي دي نو څرنګه چي د اعرابيانو امامت مکروه دی نو همدارنګه دياد شويو خلکو امامت هم مکروه دی ځکه علت د مکروهوالي د امات ئې دادی چي په دوي کي جهل زيات وي نو جاهل شخص که اعرابي وي او يا حضري امامت يې مکروه دی خو پداسي حال کي چي عالم شخص موجود وي امام احمد بن حنبل (رح) وايي چي د اعرابي شخص امامت باك نلري او امامت يې صحيح کېږي خو ليکن داضرور ده چي په ديني علومو کي به مهارت لري يعني ديني تعليم به يې کړی وي.

10. د امام درېدل په لوړ ځاي کې له مقتديانو څخه لمونځ مکروه کوي د يوه گز په اندازه او يا زيات له يوه گز څخه چي وي کېداى شي چي پدې هکله به ان شاء الله په راتلونکي فصل کي په مفصل ډول سره معلومات تر لاسه کړو.

11. د ولد الزنا (حرامي) امات مکروه دی:

ا- جمهور علماء غير د حنابله ؤ څخه د ولد الزنا يا حرامي امامت کول د نورو خلکو لپاره مکروه گڼي، دا پداسي صورت کي چي نور خلك موجود وي او حرامي امامت کوي ځکه چي د امامت د مکروهوالي علت ئې دای چي د ولد الزنا يا حرامي خو پلار نشته چي ديني علم ورزده کړي اوددين ښودنه ورتـه و کـړي نو په هدې خاطر نوموړی جاهل پاتي کېږي او داچي د خلکو نفرت هم ترې کېږي، بناءً د ولدالزنا امامت مکروه دی.

ب- احناف علماء پدې هکله خپل نظر داسي څرگندوي: پداسي حال کي چي د ولدالزنا يا حرامي امامت کول مکروه دي خو که چېري متقي او پرهېزگاره عالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه جوړ شوی وي نو امامت کول يې صحيح او جواز لري، ځکه چي د امامت مکروه والی د ځينو نيمګړتياو له کبله دي نه د ولدالزناء د ذات په خاطر.

ج- امام مالک (رح) وايي: که چېري د دائمي يا همېشه لپاره امام وي نو امامت کول ئې مکروه دي او که په ځينو ځايونو کي امات وکړي نو بياصحيح او جائز دی بدون له مکروهوالي څخه.

د- امام شافعي (رح) وايې: چي د ولد زنا امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي،او د نورو خلکو لپاره مکروه دی.([1])

ځرنګه چي مو په لومړنيو شمارو کي هغه مکروهات ياد کړل چي د ټولو علماؤ مذاهب پکښې ذکر شوي وو. اوس دلته د امامت يو شمېرنور مکروهات دي چي په ځانګړي توګه د مذهبونو نظرونه پکښې راغلي دي او د يوه خاص مذهب څخه نمايندګي کوي مثلاً :

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

پدې ځاي کي هغه شيان ذکر شوي چي د لومړنيو شمارو سره يو څه توپير لري هغه داچي د امام صاحب په نظر د (امرد) واړه هلکان يعني لغړزني امامت کول مکروه تنزيهي ګڼي –که څه هم په ټول قوم کي عالم وي بيا يي هم امامت مکروه دی – پداسي صورت کي چي ددې هلك په امامت کولو سره وېره منځته راځي. مثلاً لکه د شهوت په نظر ورته کتل – که د فتنې وېره نوي نو بيا ئې امامت صحيح او

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۱مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کراهیت نلري چي صحیح قول همدغه دی. همدارنګه د (سفیه) یعني هغه شخص امامت مکروه دی چي تصرفات یې د عقل په مقتضٰی او په شریعت نوي برابر امامت کول یې مکروه دي. همداراز د فلج سوی شخص هم امامت مکروه دی – همدارنګه د برګ (پیس) مرض، مجذوم، مجهوب او هغه چا چي بولي په پیچکاري ترې خارجوي همدارنګه د کوږ یعني هغه کوږ چي په ځینو پښو سره دربدلای سي چي لاس یې غوڅ وي –د شرابو څښونکی، سود خوړونکی، او نمیم یعني هغه شخص چي د خلکو ترمنځ د فساد د تیت او افشاء کولو لپاره خبري وړي، ریا کار (یعني هغه ریا کار چي قصد یې داوي چي خلګ یې ووینې، متصنع یعني هغه ځوك چي یو نوع تکلف تېروي د عبادت د تحسین لپاره، هغه امام دی چي په اجوره نیول شوی وي پداسي حال کي چي مقیده اجوره ورته معلومه شوې وي او که اجوره نه وي ورته معینه شوې نو بیا هم نه مکروه کېږي ځکه چي دا په صدقه سره ورقیاس کېږي، همدارنګه د ښځینه وو امامت کول هم مکروه ګڼل کېږي. لکه څرنګه چي مو لومړی پدې هکله مفصل معلومات بیان کړل. نو ددغه یاد سویو ټولو خلکو امامت کول مکروه ګڼل کېږي، البته د یاد شویو اشخاصو امامت تنها د احنافو په مذهب کي مکروه دی.([1])

2. دامام مالک (رح) مذهب:

د نوموړي امام په نظر د هغه اشخاصو امامت مکروه دی چي شرعي او یا دایمي مریضان وي مثلاً په مسلسل توګه د بولو یا باد جاري والی ولري او داسي نور لکه دانه لرونکی شخص چي زیات دوام ولري لکه سالدانه چي ورته وایي د جوړ

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي لپاره يې امامت مکروه دی . همدارنگه د ناسنت شوي او مجهول النسب امامت مکروه دی ځکه دا معلومه نده چي ايا دغه سړی عادل دی او که فاسق دی نو بناء په همدې اساس امامت کول ددې ډول اشخاصو مکروه گڼل کيږي.

3. دامام شافعي (رح) مذهب:

همدارنگه يو شمېر اشخاص چي د نومړي امام په نظر ددوي امامت مکروه گڼل کيږي مثلاً:

ا- د هغه امام امامت کول مکروه دي چي په زور سره امام شوی وی بلکي ددې امامت مستحق نوي.

ب- هغه شخص چي د نجاست څخه ځان نشي ساتلای.

ج- هغه شخص چي په خسيس کسب سره مصروف وي، لکه ښکر لگول.

د- دهغه شخص امامت کول مکروه دي چي پلار يې مجهول وي.

ه- د الزناامامت مکروه دي، ليکن بيا هم د نومړي امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح دی بلکی د نورو خلکو لپاره نـدی صـحيح، همدارنگـه د ناسـنت شوي امات مکروه دی که څه هم بالغ وي او د وړوکي هلك امامت مکـروه دی که څه هم د ټول قوم عالم وي.

و- هغه څوك چي تکرار د حرفونو کوي او يا کثير اللحن وي امامـت ئـې مکروه گڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- د مخالف مذهب امامت کول مکروه دي.

ح- له مقتدیانو څخه د امام په لوړ ځای درېدل مکروه دي بغیر د ضرورت څخه – همدارنگه ئې عکس ددې مسئلې مکروه دی بغیر د ضرورت څخه مثلاً لکه تنگوالی د مسجد – نو بالاخره د یاد شویو اشخاصو امامت کول د نورو امام د مذهب په فروعو کې مکروه گڼل کېږي.([1])

4. د امام احمد بن حنبل (رحمة الله علیه) مذهب:

د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب کې څرنگه چې مو مخکې ورته اشاره وکړه د یوشمېر خلکو امامت کول په ځانگړي ډول په دغه مذهب کې مکروه گڼل سوي:

آ- د ړانده یعني بې سترگو شخص امامت کول مکروه دی.

ب- شب کور (اعمٰی) هغه شخص ته ویل کېږي چې د شپې په وخت کې ئې سترگې څه نه ویني دنوموړي شخص امامت کول مکروه دي.

ج- د کوڼ او گونگ شخص امامت کول مکروه دي (اصم) هغه شخص په ویل کېږي چې نه څه ویلی شي او نه اورېدلی شي ددې شخص امامت مکروه دي.

د- د هغه شخص امامت مکروه دی چې دواړه لاسونه یې قطع وي او یا یې یو لاس قطع وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه- د مقطوع الرجلين امامت كول د جوړو خلكو لپاره مكروه دى - مگـر كه چېري بيا هم صحيح شي نو د خپل هم مثلـه لپـاره صـحيح كېـږي ځكـه دا شخص د قيام يعني دريدلو څخه مايوسه شـوى وي نـو امامـت يـي نـه صـحيح كېږي، ځكه دا شخص داسي دى لكه دايمي مريض، بيا هم پـه صـحيح روايـت كي ئې امامت كول صحيح كېږي خو مكروه والى لري، ليكن پـه هغـه صـورت كي چي امكان ددريدلو ولري ځكه يو شرط د شرطونو د امامت څخه قيـام دى امكان لري چي په هغه باقي پښه سره دا شخص قيام وكولى شـي او يـا احتمـال لري چي مصنوعي پښه ئې جوړه كړې وي.

و-   د هغه شخص امامت مكروه دى چي پوزه ئې پرې (قطع) شوې وي.

ز-   د هغه شخص امامت مكروه دى چي خنده روي او يا مثلاً صورت يـې د خندا په ډول جوړ كړى وي.

ح-   د هغه شخص امامت مكروه دى چي د خلكو اختلاف وي پكښي چي ايا ددې شخص امامت صحيح كېږي او كنه – نو بناء په همدې اساس امامت كول ئې مكروه دي.

ط-   د هغه شخص امامت مكروه دى چي د قرائـت لوسـتلو پـه وخـت كـي حرفونه تكراروي.

ي-   د هغه شخص امامت مكروه دى چي ځيني حروف صحيح په وضـاحت سره نشي اداء كولى – مثلاً ضاد (ض) او قاف (ق).

ك-   د هغه شخص امامت مكروه دى چي له مقتديانو څخه په لوړ ځـاي ولاړ وي د گز په اندازه او يا زيات د يوه گزه څخه خو بر عكس ددې مسئلې كراهيـت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلري، مثلاً که څه اندازه مقتديان د امام څخه لوړ ولاړ وي نـو مکـروه نـه ګڼـل کېږي.([1])

ل- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي د ښځينه وو امامت کوي هغه ښځينه چي بې ګانه اويا بل شخص نه وي ورسره ځکـه پـدې هکلـه يـو حـديث شـريف نقـل دی چـي رسـول الله صـلی الله عليـه وسـلم فرمـائي: [نهي ان يخلو الرجل بالاجنبيه].([2])

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم منع کړي ددې څخه چي يو شخص د بې ګانه ښځو سره په يوه کوټه يا اطاق کښې پاته شي. ځکه پدې کښې د امام لپاره وسواس پيدا کېږي، چي پورتنی حديث ئې د مکروهوالي دليل ګرځي. اما که چېري د محرماتو يعني هغه ښځو امامت وکړي چي هغه يې محرمي وي لکه مور يا خور او داسي نور او يا خو بېګانه ښځي وي ليکن د هغه سره يو نارينه وي بيا کراهيت نلري، ځکه زياتي ښځي د رسول الله صلی الله عليه وسلم په وخت کي جماعت ته حاضري سوي او ده مبارك ئې امامت کړي خو نارينه به ور سره وو.

م- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي دده په نسبت نور خلـك ډېـر بهتر ه او عالمان وي ځکه دليل يې ددې حديث مضمون دی چي:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: په هغه وخت کي چي امامت کوي يو شخص د قوم پداسي حال کي چي پدې قوم کي له دې امام څخه بهتر او احق په امامت سره وي نو هميشه به دوي په ټيټ والي کي وي يعني اشاره دې ته ده کوم

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام صفاني – بسلالاسلام – دوهم ټوك – ۱۸۳ مخ – دارالسنة –ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت چي په هغه اشخاصو علماؤ پسي اقتداء کول دي د هغه په نسبت د ذکر شوي شخص فضیلت کم لري.

خو بالمقابل یو شمیر نور خلك دي چي امامت يې صحیح دی د نوموړي امام په مذهب سره مثلاً لکه:

- **ولد زنا حرامي یعني چي مور او پلار يې نوي معلوم.**
- **لقیط: هغه شخص چي پیدا سوي وي خو کوم نسب ئې نوي معلوم.**
- **هغه شخص دی چي د لعان په سبب سره شړل شوي وي او د وطن څخه تللی وي.**
- **هغه شخص دی چي خصي شوی وي.**
- **هغه شخص چي مسکر وي.**
- **هغه شخص دی چي اعرابي، بادیه نشین وي. خو ددې خلکو امامت کول هغه وخت صحیح دی چي په دیني امورو کښې معلومات ولري نو دوي مستحق د امامت گرځي او اقتداء ورپسي صحیح ده– ځکه چي د رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیث په عامه معنٰی راغلی:([1])**

[یؤم القوم اقراءهم] . ([2]) ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي د قرآنکریم لوستونکی وي ځکه داسي نقل راغلی چي د خپل عصر خلکو به په خلف بن زیاد پسي اقتداء کوله نوموړی د هغه چا څخه وو چي په نسبت د قبیلې یا قوم دده کښې د علماؤ اختلاف وو، د نوموړي په هکله حضرت عائشه صدیقه (رضی الله

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۷ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمثه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی عنها) فرمائي: [ليس عليه من وزرا بو يه شی] ژباړه: نشته په ده سره له ګناهونو د مور او پلار څخه يو شی يعني د هغه ګناهونو مسئول نه ګڼل کېږي.

همدارنګه قرآني آيت هم وړاندي کوو: [ولا تذرو وازرة وزرأُ خرٰی..] [1].
يعني نه نيول کېږي يو شخص د بل شخص په ګناه سره او بل داچي هر يو د ياد شويو اشخاصو څخه نارينه دی او د اسلام په دين سره خوښ دی کولی شي چي امامت وکړي لکه څرنګه چي نور خلك د امامت کولو مستحق دي – همدارنګه نوموړی هم مستحق د امامت کولو دی.

څرنګه مو چي مخکي هم دې خبري ته اشاره وکړه چي يو تعداد مسائل تر ياد شويو مذهبونو پوري خاص دي – ځکه چي په عموميـاتو کي مو د امامت صحت او کراهيت د هر ډول اشخاصو په هکله مفصل بيان وکړ. دا يوشمېر هغه اشخاص وو چي تر مذهبونو پوري خاص او کراهيت د امامت يې د همدې مذهب تر نظريې پوري خاص دي – که څه هم په عموميـاتو کښې مو هم اختلاف د مذهبونو ذکر کړ خو بيا هم ددوي نظرونه مو په جدا توګه په دې ځای کښې وليکل. څرنګه مو چي پدې مطلب کښې هغه مسائل ذکر کړل چي هغه د امامت د صحت او يا کراهيت پوري اړوند وو، نو ان شاءالله په راتلونکي فصل کي به هغه مسائل يادکړو چي خاص تر امام پوري تړلي وي، مثلاً لکه د امام دريدل په د مقتديانو نسبت سره چي آيا امام او مقتديان بايد چېري ودرېږي او ځيي نور مسائل لکه غوره او بهتره

[1] د بني اسلائيل سوره – آيت ۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په امامت سره څوك دی او نورو مسائلو تـه بـه اشاره وكړو چې د امامت تر بحث پوري تړلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل

د امامت خاص حکمونه

غوره او بهتره په امامت کولو سره

غوره او بهتره په امامت کولو سره په شريعت کښې هغه څوك دی چې د لمانځه په احکامو په صحيح طريقه پوه او عالم وي ليکن دا مفهوم د عمومي فقهاؤ علماؤ دی چې پدې مفهوم سره ئې تشريح کړي. که څه هم فقهاء د خپلو مذهبونو په داخل کښې ځانګړي نظريې لري، د ټولو علماؤ نظريې به په مفصله توګه بيان کړو:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام ابو حنيفه رحمةالله عليه مذهب پدې هکله وائي غوره او بهتره په امامت کولو سره:

ا- هغه شخص دی چې د لمانځه په احکامو عالم وي فقط د صحت او فساد له نظره خو پدې شرط چې د فسق او فحشاء څخه ځان وساتي او په هغه اندازه قرآن کريم ئې حفظ کړی وي چې د لمانځه صحت پرې راځي.

ب- بيا وروسته هغه شخص دی چې تلاوت د قرآن کريم په ښه طريقه او تجويد سره وکولای شي څکه د رسول الله صلیالله عليه وسلم حديث دی چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمـائي: [يؤم القوم اقراؤهم لكتاب الله فان كانو فی القراءة سواء فاعلمهم بالسنته] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: چي امامت دي کوي د قوم لوستونکی د قرآن کريم که چېري د قرآن په لوستلو کښي سره برابر وو بيا هغه شخص دامامت وړ دی چي په سنتو ښه عالم او پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق او غوره دی په امامت کولو چي متقي او پرهېزګاره وي بلکي د مشبهاتو څخه ئې هم ځان ساتلی وي ځکه تقویٰ او پرهېزګاري د ځان ساتل له محرماتو او مشبهاتو څخه او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

[ان سركم ان تقبل صلوتكم فليؤمكم علماءكم فانهم و فدكم فيمابينكم و بين ربكم] ([2]).

ژباړه: تاسي خوشحالي کوئ داچي قبول دي شي لمونځونه ستاسي نو امامت دي کوي ستاسي علماء له تاسو څخه ځکه دوي يو ټولی دي ستاسي او د خدای (ج) تر منځ نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې هم غوره او بهتره ګڼل کېږي.

د- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي (مسن) يعني د زيات عمر خاوند وي، ځکه د کلان ساله يا د زياد عمر خاوند په امامت کښي زيات خشوع او عاجزي کوي د کلان ساله امام په امامت کولو کښي د جماعت زياتوالي راځي په همدې اړه د حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم حديث دې چي ابن

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوک – ۱۰۷مخ- اكرمڅه پيښور.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۲۰۱ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي ملکيه رضي الله تعالی عنه تـه فرمـائي: [واليؤمکمـا اکبر کمـا] ([1]) ژباړه: او امامت دي کوي هغه شخص چي د عمر د وجهي څخه يې زيات وخت تېر شويوي.

ه- بيا هغه شخص مستحق د امامت دی چي د نېکو اخلاقو خاوند وي يعنـي د خلکو سره ئې نېکه رويه او معامله کړې وي.

و- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي د تهجد لمونځ کوي.

ز- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چـي نېـک، عـالم او شـريف نسبه وي.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي کالي او جامه ئـې پاکـه وي. يعني د نظافت په مراعاتولو کښې زيات احتياط کوي.

نو بالفرض که چېري داسي صورت منځ ته راشي چي په ذکر شوو ټولو شيانو کښې سره برابر وي پچه [قرعه کشي] دي پخپل منځ کښې واچوي او پخپله هغه شخص دي امامت وکړي چي قوم ته زيات غوره او بهتره وي – او که چېري د قـوم تـر منځ اختلافـات پکښـې راشي نو بيـا اعتبـار د اکثـره خلکو رائيـو تـه ورکـول کېـږي او بالفرض که چېري په دغه خلکو کښې پاچا وي نو بيـا پاچـا مسـتحق دی، وروسـته اميـر مسـتحق دی، او بيـا وروسـته قاضـي مسـتحق دی ، او بيـا وروسـته صاحب المنزل (هغه څوک چي د همدې مسجد پـه مربوطـه سـاحه کې يې کـور وي او خپـل وطن ئې وي که څه هم دا کور يې په اجاره نيولی هم وي ځکه د رسـول الله صلی الله

---

[1] امام مسلم – صحيح المسلم- لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه د چاپ کال ۱۳۴۹- دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیه وسلم حدیث دی چي فرمائي: [من زار قوماً فلايؤمهم واليؤمهم رجل منهم] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: چي څوك د يو بل چا زيارت كوي او د هغوي ځاي ته ورغلى وي نو امامت دي نه كوي بلكي امامت دي هغه څوك وكړي چي پخپله ددې قوم څخه وي نو بناء په همدې اساس ددې حديث په مقتضٰى سره پاچا لومړى دى او بيا قاضي دى نو كه چېري دا ذكر شوي اشخاص نه وه نو بيا صاحب البيت او يا امام د مسجد يعني امام الحي ورته ويل كېږي چي د همدغه نوع اشخاصو امامت كول تر ټولو بهتره ښودل شوېده.

په الدرالمختار كي امام الفقهاء علاؤالدين حصكفي حنفي ليكلي دي لكه څرنګه چي په فقه اسلامي و ادلته كښې ذكر شويدي په هغه ماده واره شكل ئې ليكلي دي خو ليكن بيا هم نومړى امام ليكي او زياتوي يعني وروسته له هغه شمارې څخه ليكي:

1) **بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت كولو دى چي سر ئې لوي او اندامونه يې كوچني وي.**
2) **بيا وروسته مقيم په مسافر سره مستحق دى.**
3) **بيا وروسته حر (اصيل) په ازاد شوي غلام سره مستحق دى.**
4) **بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دى چي متئمم د بې اودسى څخه وي په هغه متئمم يعني چي تيمم وهونكي د جنابت څخه وي –**

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړى ټوك – ۱۰۷مخ- اكرمڅه پيښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه ددې کتاب په فوائدو برخه کښې ليکلي چې د مزاحمت په وخت کښې دي محراب په څوک نه وړاندې کېږي تر څو قوم غوره شوي شخص نه وي تعين کړی.

5) **هغه شخص مستحق د امامت دی چې درسونه ئې تر ټولو لومړی شروع کړي وي.**

6) **هغه شخص غوره په امامت کولو سره دی چې دار الآفتاء ئې لوستلی وي.**

7) **هغه شخص غوره دی چې دعوې ته ئې مراجعه کړېوي د قاضي حضور ته. باالفرض که چېري سره برابر وه نوبيا دي پچه يعني (قرعه کشي) وکړي تر څو دغه مشکل پرې حل شي – همدارنګه تارخانې فتوٰی ليکلي چې په طالب العلمانو کښې هغه شخص مستحق د امامت دی چې تر ټولو لومړی په سبق پسي وتلی وي نو که چېري اختلاف راشي او شاهدان وو خو صحيح ده او که چېري شاهدان هم نه وه بيا دي پچه (قرعه کشي) وکړي[1].**

2. د امام مالک رحمة الله عليه مذهب:

د امام مالک رحمة الله په مذهب کښې:

ا- **تر ټولو غوره او بهتره په امامت کولو سره پاچا او يا نائب د پاچا دی که څه هم داسي مسجد وي چې هغه مقرر او تعين شوی امام هم ولري.**

[1] شيخ علاؤ الدين حصكفي – الدر المختار – لومړی ټوك ۸۲او ۸۳مخونه – دارالاشاعة العربيه – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د همدې مسجد مقرر او تعین شوی امام وي چي په فقهي کتابونو کښې ورته د امام الحي لقب ورکړل شوی.

ج- بیا وروسته مستحق د امامت کولو هغه شخص دی چي صاحب المنزل وي یعني د کور څښتن وي خو (مستاءجر) هغه څوک چي دا کور ئې په اجاره سره نیولی وي د کور د مالک څخه غوره او بهتره دی ځکه مستاءجر د منافعو د کور مالک دی او بالفرض([1]) که چېري مالک د کور ښځه وي نو د ښځي لپاره ضرور ده چي داسي شخص نائب او قائم مقام ونیسي چي هغه صلاحیت د امامت کولو ولري ځکه چي د ښځینه امامت د نارینه ؤ لپاره نه صحیح کېږي نو ضرور ده چي داسي یو شخص خلیفه تعین کړي چي هغه مستحق د امامت کولو وي.

د- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه فقیهه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه د حدیثو په علم سره عالم وي د حفظ او روایت له رویه څخه.

و- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه لوستونکی د قرآن کریم وي یعني د قرآن کریم په لوستلو او د تجوید په قواعدو عالم وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه ډېر عبادت کونکی وي مثلاً لکه لمونځ او روژه او داسي نور .

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي عام ددې څخه که په خپله دا امام وي او یا خو ئې پلارونه او یا نوره سلسله وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې لوړ نسبی وي مثلاً قریشي – همدارنګه معلوم النسبی په مجهول النسب سره مستحق دی.

ي- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې نیک اخلاق ولري. همدارنګه بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې جامه او کالي ئې نوي او ښائسته وي خو حسن یا ښائسته والي د جامې په شریعت کښې هغه دی چې رنګ ئې سپین وي. بالفرض که چیري په دغه ټولو شرطونو کې سره برابر وو نو بیا قرعه کشي کیږي.

ک- بیا هغه شخص دی چې ډېر تقوا لرونکی وي یعنې هغه متقي چې د مشبهاتو او منهیاتو څخه هم ځان ساتي ددې په خاطر چې په محرماتو کښې واقع نشي.

ل- همدارنګه هغه شخص چې حال ئې معلوم وي د ټولو طرفونو څخه مقدم کیږي په نسبت د مجهول الحال سره او پلار په زوي سره مقدم کیږي او تره (کاکا) د ورور په زامنو مقدم کیږي نو که ټول سره برابر وي نو بیا قرعه کشي کیږي او که چیري قوم پدې ذکر شوي خلکو کې په یوه باندې نورو رضایت درلود یعني معلوم وو چې دا شخص دې امامت وکړي بیا قرعه کشي یعني پچې ایستلو ته ضرورت نسته، هغه خوښ کړي سوی شخص د ې امامت وکړي.[1]

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب:

ا- د امام شافعي (رح) مذهب پدې هکله ليکي چي غوره او بهتره د خلکو په امامت کولو سره والي[1] دی د خپل ولايت په ځاي کښې ځکه پدې هکله د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل سوی او فرمائي: [لا يومن الرجل الرجل في سلطانه ولا يقعد في بيته علیٰ تکرمته الا باذنه][2].

ترجمه: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي امامت دي نکوي يو شخص د بل شخص د ولايت په ځاي کښې او نه دي کښېني په هغه خاص ځاي او بستره کښې مگر ددوي په اجازه سره. ليکن امام شوکاني صاحب ددې حديث په رابطه ليکي چي د ظاهر له پلوه مراد په (سلطان) پاچا سره هغه شخص دی چي سرپرستي د خلکو د امورو ورته سپارل شوي او يا صاحب البيت يعني د کول خاوند ترې اراده کېږي که څه هم نور خلك د فقهي – علم – قرآن کريم، تقویٰ له وجهي څخه هم بهتره وي ليکن والي (واکدار) د خپل ولايت په ځاي کښې غوره او بهتره دي په امامت کولو سره په نسبت د فقهي عالم يا قاري د قرآنکريم سره.

ب- بيا وروسته له والي څخه هغه شخص مستحق د امامت دی چي ددائم لپاره په قوم کښې د يوه مسجد د امام په توګه مقرر شوی وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي په خپل شخصي ملکيت کښې اوسېږي – همدارنګه مالك د منفعت غوره او بهتره

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم - لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۳۴۹ – دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی له عالم فقهیه څني لیکن چي ډیر غوره او بهتره او مستحق په امامت سره هغه شخص دي چي مالك د مال وي نه هغه شخص چي په سوال سره ئې غوښتونکی وي. له دغه اشخاصو څخه وروسته:

د- هغه شخص دی چي فقهیه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته لوستونکی یعني قاري د قرآن مستحق په امامت کولو سره دی.

و- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ډیر تقوٰی داره او پرهیزگاره وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي هجرت ئې تر ټولو لومړی کړی وي.

ح- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بهتره او غوره نسب ئې وي.[1]

ي- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه غوره او بهتره سوانح او سابقه ولري یعني په ټولنه کښې یې ښه وخت تیر کړی وي.

ك- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کالي او جامه ئې پاك وي.

ل- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بدن ئې پاك وي.

م- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کار او عمل ئې ټول نیك وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې غوره او بهتره (صوت) یعني اواز لري.

س- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې ښه صورت ئې وي یعني د فزیکي جوړښت په لحاظ ښائسته وي.

بالفرض که چیرې په دې یاد شویو شیانو په ټولو کې سره برابر وو او بیا وروسته ئې اختلاف منځ ته راغی نو قرعه کشي دې وکړي یعني پچه دې واچوي –بناء په همدې اساس سره عادل شخصیت د فاسق څخه غوره او بهتره دی که څه هم دا فاسق عالم، فقیه، قاري د قرآن کریم هم وي – همدارنګه بالغ د وړوکي هلك څخه غوره او بهتره دی که څه هم وړوکی هلك عالم فقهیه او یا قاري د قرآن کریم وي – همدارنګه مقیم غوره او بهتره دی له مسافر څخه ، د حلالو اولاد د ولد زنا څخه غوره او بهتره دی اما ړوند یعني بې سترګو سړی د هغه بینا په شان دی ځکه دې ته مو لومړی هم اشاره وکړه چې ړوند بې سترګو سړی هغه شیانو ته چې مشغولوي یې نشي لیدلای ډیر خاشعین او عاجزه وي په لمانځه کي بناءً د سترګو خاوند ټولو شیانو ته پاك چټل شیانو ته ګوري نو د لمانځه لپاره چندان التفات او نظر دومره زیات نوي او نه حضور ورته برابر وي – بناء په همدې اساس د ړانده یعني بې سترګو شخص امامت کول د نومړي امام په مذهب صحیح کبړي ځکه همدا ئې دلیل دی لکه چې یاد مو کړ.([1])

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د امام احمد بن حنبل رحمة الله علیه مذهب

د نوموړي امام په مذهب او نظر ځيني خلک تر ځينو نورو غوره او بهتره ښودل شوي دي چي هغه فعلاً شماره وار ذکر کيږي:

أ- غوره او بهتره په امامت کولو سره هغه څوک دی چي د قرآن کـريم پـه لوستلو سره عالم وي ځکه چي حديث د ابي سعيد خدري رضي الله تعـالی عنـه روايت کوي چي حضرت پيغمبر (ص) فرمائي: [اذا کانوا ثلاثه فليوءمهم احد هم واحقهم بالامامـة اقراءهم].([1]) ژباړه: ابي سعيد خدري رضی الله تعالی عنـه حديث نقل کړی، فرمائي: پـه هغـه وخت کي چي دري نفره وي نـو يـو نفـر دي امـام وګرځوي بهتره او غـوره ددوي پـه امامـت کولـو سـره قـاري يعنـي پـه تجويـد سـره لوستونکی د قرآن دی – همدارنګه رسول الله صلی الله عليه وسلم به بعضـي وخت حضرت ابو بکر صديق رضي الله تعالی عنه د امامت کولو لپاره وړاندي کاوه ځکه چي نوموړی حافظ د قرانٰ کريم وو. خو سره لدي چي نور فقهاء د صحابهٔ څخه به هم موجود وو او خاص مذهب د امام احمد بن حنبل رحمة الله پدي رابطه هم دادی چي بايد قاري چي په تجويد سره قرانٰ کريم تلاوت کولی شي هغـه شخص امامت وکړي ځکه دعبدالله ابـن مسعـود رضي الله تعـالی عنـه څخه نقل دی او فرمـائي: [يؤم القوم اقراءهم لکتاب الله]([2]).

---

[1] الحسين ابن مسعود – مشکوة المصابيح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرميه پينور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسين ابن مسعود – مشکوة المصابيح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرميه پينور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي ډېر ښه لوستونکی د قرآن کريم وي. خو دا دليل د نورو علماؤ د مذاهبو سره خلاف دی ځکه چي د هغوي په نظر هغه شخص د امامت کولو ډېر مستحق دی چي فقهيه عالم وي او د لمانځه په احکامو پوه وي لکه څرنگه مو مخکښې ياد کړل د هغه ځواب دادی چي د صحابه ؤ رضی الله عنهم قاري، لوستونکی د قرآن کريم به ضرور وه چي فقهيه عالم د لمانځه په احکامو سره به هم پوهېده، خو د لمانځه په احکامو پوهېدل په امامت کولو کښې ډير ضرور دي په نسبت د قرائت يا ښه لوستلو د قرآن کريم سره.[1]

ب- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي قرآن کريم په تجويد سره لولي او هم فقهيه عالم او د لمانځه په احکامو پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تنهائي قرآن کريم په تجويد سره زده وي، که څه هم فقهي عالم نوي، ليکن چي دومره اندازه معلومات ولري چي هغه د لمانځه پوري متعلق احکامو باندي عالم وي.

د- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي هغه ډېر فقهيه او د لمانځه په احکامو عالم وي.

ه- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي د قرآن کريم لوستونکی وي خو د لمانځه په احکامو عالم نوي.

و- بالفرض که چېري په دې ټولو شيانو کښې سره برابر وو نو بيا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د لمانځه په احکامو سره تر يوې اندازې پوري عالم وي.

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- او که چېري په فقهي مسائلو کښې هغه احکام چې تر لمانځه پوري متعلق وي او یا په لوستلو د قرآن کریم کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د زیات عمر خاوند وي ځکه چې مالک ابن الحویرث پدې هکله یو حدیث نقل کړی او فرمائي [والیؤمکم اکبرکم]([1]). یعني امامت دي کوي ستاسي هغه شخص چې د زیات عمر خاوند وي چې مشروي په تاسي کښې.

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې نیک او شریف نسبه وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې تر ټولو لومړی ئې هجرت کړی وییعني تر ټولو لومړی د اسلام دار ته داخل سوی وي.

ي- او بیا هغه شخص مستحق دی چې تر ټولو لومړی ئې اسلام راوړی وي ځکه د ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حدیث دی چې فرمائي: [فان کانوا في الهجرته سواء فاقد مهم مسلماً]([2]) . که چېري په هجرت کښې هم سره برابر وو بیا هغه شخص مستحق دی چې اسلام ئې تر ټولو لمړی راوړی وي. همدارنګه دا عملیه په پلارونو و نیکونو کښې هم جاري کېداي شي نه دا چې خاص اسلام راوړل دده مطرح دي.([3])

ک-بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چې تر ټولو متقي او پرهیزګاره وي ځکه پدې هکله خدای (ج) فرمائي: [ان اکرمکم عند الله

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوک – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوک – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[3] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۸۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتقاکم](1). ژباړه: په تحقیق سره غوره او بهتره خلك د خدای (ج) په نزد هغه څوك دي چي هغه متقیان او وېرېدونكي دي د خدای (ج) څخه. كه چېري پدې ټولو شیانو كښې سره برابر وو بیا دي قرعه كشي وكړي (پچه دي واچوي) اما مسئله د (سلطان) یعني پاچا چي هغه تر ټولو غوره او بهتره وي په امامت كولو سره ځكه چي پدې هكله په خپل اطلاق سره عمل كېږي لكه څرنگه چي مقرر او معین امام مستحق دی چي د فقهي په كتابونو كښې امام الحی ورته ویل كېږي او یا صاحب البیت یعني د كور خاوند مستحق دی. نو همداشان پاچا هم مستحق، تر ټولو غوره او بهتره گڼل كېږي.

[1] د الهجرت سورة – ١٣ اية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقتديان او امام

ضرور ده چي يو څه معلومات ددې د وهمې فقرې په هکله وليکم چي آيا امام د قوم څېرې بايد ودرېږي او قوم څېرې بايد ودرېږي؟ ځکه ضرور ده چي تر څو د مقتديانو او امام تر منځ فرق وشي او د امام ځاي معلوم شي همدارنګه د قوم درېدلو ځاي بايد معلوم وي تر څو لمونځ د قوم او امام په هغه شرطونو سره برابر شي لکه کوم چي فقهي کتابونو ذکر کړيدي.

دا خو ضروري خبره ده چي امام به د ټول قوم څخه لومړی درېږي مثلاً محراب دی نو امام به د محراب په مخ کښې درېږي دا په هغه صورت کښې چي خلك زيات وي او که چېري خلك لږ وي يعني يو نفر وي نو بيا ضرور ده چي امام به لږ غوندي مخته درېږي او مقتدي به د امام څخه ښې طرف ته د امام د پښو په پاي کښې درېږي ځکه پدې هکله حضرت جابر رضى الله تعالى عنه يو حديث نقل کړيدی چي فرمائي:

[قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى فجنت فقمت على سياره فأخذ بيدي وأدارني حتّى اقامني عن يمينه ثم جاء جابر بن صخر فقام عن يسار رسول الله صلى الله عليه وسلم فاءخذ باءيدينا جميعاً فدفعنا حتّى اقامنا خلفه - رواه مسلم و ابو داؤد](1). ژباړه: حضرت جابر رضي الله تعالى عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي فرمائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ولاړ

---

1 الحسين ابن مسعود – مشکوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۶مخ- اکرميه پينور – اکرميه پيښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو ددې لپاره چې لمونځ وکړي نو زه راغلم او دده په چپ طرف سره ودرېدم رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د لاس څخه ونیولم او تاو ئې کړم تر څو زه ښي طرفته ودرېږم نو بیا وروسته جابر چې د صخر زوي دی ه راغلی – هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم چپ طرف ته ودرېدی بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم زما اود هغه دواړو لاسونه ونیول دواړه ئې د شا طرفته وگرځولو وروسته پسي ودرېدلو او لمونځ مو پسي تمام کړ.

چي ددې حدیث د مفهوم څخه د امام ددرېدلو ځاي همدارنگه د مقتدي ددریدلو ځاي او بلکي د صف جوړول هم ترې استنباط کېږي. همدارنگه مستحب خبره داده چي امام د مقتدیانو په مقابل کښې په منځ د صف کښې ودرېږي بلکه نژدې به ورته هغه اشخاص درېږي چي هغوي مشران او یا علماء وي – او یا خو د زیات عمر خاوندان وي ځکه حکمت په وړاندي والي کي دغه نوع اشخاصو دادی چي کوم وخت امام خطاء او یا سهوه کېږي د سهوي او خطاء په صورت کښې به امام ته فتح ورکوي، او یا مثلاً خلیفه گرځو لو ته ضرورت پیدا شي امام کېدای سي ددغه نوع اشخاصو څخه یو څوك ورته خلیفه وگرځوي ځکه لکه څرنگه چي امام باید په وسط د مقابل د مقتدیانو د صف کښې درېږي.

پدې هکله د حضرت ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه یو حدیث روایت شویدی چي فرمائي: [عن النبي صلی الله علیه وسلم قال وسطوا الامام وسدوا الخلل] رواه ابو داؤد. ژباړه: حضرت ابي هریره رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چي رسول االه صلی الله علیه وسلم فرمائي: امام باید د ستاسي د صف په منځ کښې ودرېږي او تاسي خالي ځایونه د صف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډکوي. ددې حديث مفهوم دادی چې امام بايد د مقتديانو په مقابل کې د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي ځکه دليل ئې دا ذکر سوی حديث دی.

همدارنګه مو دا هم ثابته کړه چې امام بايد په مقابل د مقتديانو د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي. نو د امام په نسبت د مقتديانو ددې درېدلو سره ددې لفظ څخه يو څو نوري ضروري مسئلې هم استنباط کېږي – مثلاً لکه د مقتديانو څخه د امام يو څه اندازه لوړ درېدل او يا مثلاً د امام درېدل په نسبت د مقتديانو پداسي حال کې چې د امام او مقتديانو تر منځ يو (حائل) يعني پرده موجوده وي.

1. **دامام لوړوالی د قوم په نسبت او يا د قوم لوړوالی د امام په نسبت:** پدې هکله شيخ سيد سابق رحمة الله عليه په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکې چې د امام درېدل په لوړ ځاي په نسبت د مقتديانو سره مکروه دی د کراهيت دليل ئې د عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالی عنه حديث دی چې فرمائي: [نهي رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يقوم الامام فوق شيء والناس خليفه][1]. ژباړه: حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالی عنه فرمائي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم نهي کړې ددې څخه چې امام دې د يوه شي په سر لوړ ودرېږي او قوم دې وروسته ورپسي ولاړ وي.

فرضاً که چېري دامام په لوړ ځاي درېدل د يوه غرض لپاره وي مثلاً لکه د لمانځه تعليم ورکول قوم ته نو بيا کراهيت له منځه ځي ځکه حضرت سهل بن ساعدي رضي الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي وائي چې ما رسول الله صلی الله عليه وسلم وليدی چې په منبر ناست وو په هغه ورځ چې منبر جوړ شوی وو بيا وروسته رسول الله صلی الله عليه وسلم تکبير ووايه بيا ئې رکوع

[1] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه او بیا وروسته شاته راغی او سجده ئې په اصل منبر وکړه بیا راوګرځېدی کوم وخت کښې چي د لمانځه څخه خلاص شو خلکو ته مخامخ شو ورته وئې ویل [ایهاالناس انما ضعت هذاالتاتموا بي و لتعلموا صلوتي](1)

<u>ژباړه:</u> ای خلکو دا ډول کړنه چي ما ستاسي په مخ کښې وکړه چي تاسي خپل لمونځونه پوره کړی او د خپل لمانځه تعلیم وکړی –یاد شوی حدیث ددې لپاره دلیل دی چي که چېري د کوم غرض په خاطر امام د قوم په نسبت لوړ وي بیا لمونځ نه مکروه کېږي.

اما د مقتدیانو لوړوالی په نسبت د امام سره جائز دی او کراهیت نلري خو لیکن امام شوکاني (رح) لیکي چي که چېري د امام لوړوالی د مقتدي په نسبت ډېر زیات وي مثلاً لکه ۳۰۰ متر لوړوالی پداسي حال کي چي مقتدي د امام په حال نه خبرېږي دا اقتداء د ټولو علماؤ په اتفاق نه صحیح کېږي بلکي د مسجد یا غیر د مسجد کوم توپیر ندی ښودل خو که د یاد شوي اندازې څخه کم وي بیا جواز لري او لمونځ ئې صحیح کېږي. تر څو چي په ممانعت سره کوم دلیل نوي پیدا سوی. همدارنګه پدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکي چي د مقتدیانو په نسبت د امام لوړوالی په ځلورو مذهبونو کښې جواز لري خو لږ مکروهوالی پکښې شته که چېري لږ غوندي تفاوت یا ارتفاع ولري نود امام مالك او احمد بن حنبل صاحب له نظره مکروه والی لري. د امام شافعي رحمة الله علیه نظر دادی که چېري د ضرورت حالت وي او یا خوئې د تعلیم

[1] محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصد وي بيا کوم مشکل پکښې نشته لکه څرنګه چي شيخ سيد سابق (رح) هم يادونه کړې خو يو شمېر علماء د امام لوړوالى بالکل ممنوع ګڼي.

اما د اختلاف سبب د ياد شويو علماؤ تر منځ دوه معارض حديثونه دي چي سهل بن سعد (رض) د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کړې فرمائي چي: رسول الله صلى الله عليه وسلم به د خلکو امامت کاوه او هغه به په منبر ناست وو کوم وخت چي به ئې د سجدې کولو اراده وکړه د منبر څخه به کښته شو او سجده به ئې وکړه.

دوهم حديث دادى چي ابو داؤد روايت کړى [ان حذيفة أم الناس علٰى دكان فاخذ ابن مسعود بقميصه فجذبه فلمافرغ من صلوته (قال الم تعلم انهم كانوا ينهون عن ذلك)] (1).

ياد شوى حديث ابو داؤد د همام څخه روايت کړى فرمائي: چي حذيفه رضي الله تعالى عنه د خلکو امامت کاوه پداسي خال کي چي نومورې په لوړ ځاي ولاړ وو – او ابن مسعود رضي الله تعالى عنه د قميص څخه ونيوى او لاندي يې کش کړ هر کله چي د لمانځه څخه فارغ شو ورته وئې ويل چي آيا ته نه ئې خبر چي دوى له دغه ډول عمل څخه منع شوي دي د اختلاف سبب دنومړو علماؤ ترمنځ ياد شوي حديثونه دي. چي ځيني علماء په لومړي حديث عمل کوي او ځيني نور ئې په دوهم حديث عمل کوي(2).

[1] سليمان ابن شعيب ابي داؤد سيستاني – ابي داؤد – لومړى ټوك – ۱۸۸مخ – اکرميه پېښور – ب – ت.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي مومخکي هم ورته اشاره وکړه چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي تر منځ (حائل) یعني پټونکی شي وي چي پدې اړوند شیخ سید سابق په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکي چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي دواړو تر منځ(حائل) یعني پټونکی شي موجود وي جواز لري او اقتداء صحت پیدا کوي خو پدې شرط چي د امام په حرکاتو، قرائت او تکبیر اوریدلو مقتدي پوه شي – که چېري په امام پسي اقتداء وکړي او ددوي دواړو تر منځ (نهر) جاري واله وي نو د مقتدي لمونځ صحیح دی او جواز لري همدارنګه ابو مجازا (رح) وایي چي پداسي صورت کي چي یو مقتدی په امام پسي اقتداء وکړي او دوي دواړو تر منځ لویه لاره او یا دېوال وي د نوموړي مقتدي اقتداءصحیح ده لیکن پدې شرط سره چي تکبیر تحریمه واوري([1]).

همدارنګه پدې هکله شېخ طاهر بن احمد په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کي لیکي چي (حائط) دیوال مانع د اقتداء څخه نه کېږي نوموړی زیاتوي چي د اسلامي فقهي علماء پدې نظردي چي امام محمد صاحب کوم دیوال یاد کړي هغه داسي دېوال دی چي وړوکی او لنډ وي. که دېوال لوړ وي بیا هم اقتداء د مقتدي نه صحیح کېږي ځکه چي داسي دیوال په حائل سره حسابېږي خو که چېري دغه دېوال لوړ وي لکن د مسجد د طرف څخه ورته لاره وي یعني دروازه ولري کله چي مقتدي وغواړي چي امام ته ځان وررسوي تر څو د امام افعال وویني او یائې قرائت واوري او دا یاد شوي صورتونه په مقتدي مشتبهه نشي نو د ټولو علماؤ په

[1] شیخ سید سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۲۰۳مخ - دار الفکر – د چاپ کال ۱۴۰۳ ځلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتفاق سره د مقتدي اقتداء پدې ټولو صورتونو کښې په امام پسې صحيح کېږي – خو که چېري دروازه چې د مسجد بام (چت) ته وتلې ده تړلې وي او امکان ئې د وصول امام ته نوي نو شمس الائمة الحلواني (رح) وايي چې بيا هم پدې صورت کې د مقتدي لمونځ کېږي([1]).

[1] شيخ محمد طاهر – خلاصة الفتوىٰ – لومړی ټوك – ۱۵۰مخ – حبيبيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تکبیر تحریمې وخت د امام لپاره

څرنګه چې جماعت تیاریږي او امام محراب ته وړاندې کیږي او یو تعداد خلک د جماعت لپاره حاضر سوي وي او قامت ویل کیږي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي. داچې د اقامت ویلو په منځ کښې او یا خوئې د قامت د خلاصېدو سره سم تکبیر تحریمه ووائې.

پدې هکله جمهور علماء وائي چې امام باید هغه وخت تکبیر تحریمه ووائي چې اقامت خلاص شي او صفونه ټول سره برابر شي وروسته دې تکبیر تحریمه ووائي. خو احناف علماء وائي چې تکبیر تحریمه باید د قامت ویلو په منځ کښې ئې ووایي لیکن غوره او بهتره خبره دا ده چې په هغه وخت کښې چې قد قامت الصلوة کلیمه وویل شي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي.([1])

د نظرونو توپیر د جمهور او احنافو علماؤ تر منځ د حدیثونو ظاهري تعارض دې چې حضرت انس او بلال رضی الله تعالی عنهما ئې روایت کړی کوم چې د حضرت انس رضی الله تعالی عنه حدیث دی چې فرمائي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زموږ په منځ کې راوګرځېده مخکښې لدې څخه چې تکبیر تحریمه

[1] مؤلف وهبه زحیلي – کتاب: فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۲۰۴مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روايـي وئـي فرمايـل [آقيمـوا صـفوفكم و تراصـوا فـاني اراكـم مـن وراء ظهري].([1])

ژباړه: (تاسي ودروئ او برابر کړي صفونه ستاسي په تحقيق سره زه وينم تاسي زما د شا څخه وروسته) – ظاهراً د حديث څخه معلوميږي چي ذکر شوي نصيحت د قامت ويلو څخه وروسته شوی لکه څرنګه چي د حضرت عمر رضي الله تعالی عنه څخه هم يدي هکله نقل راغلی دی چي حضرت عمر رضی الله تعالی عنه به هغه وخت چي قامت به وويل شو او صفونه به برابر شول بيا به ئې ورته تکبير ووايه.

او لکه چي د حضرت بلال رضی الله عنه حديث دی چي مضمون ئې داسي راځي چي حضرت بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت په رسول الله صلی الله عليه وسلم پسي د وروسته وايه او بلال رضی الله تعالی عنه به ورته وويل چي وړاندي والی مکوه زما په امين سره يعني رسول الله صلی الله به دومره اندازه قران کريم لوستلی وو چي تقريباً امين ته به رسيدلی وو او بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت ويل لا نه وه خلاص کړي. د حضرت بلال رضی الله تعالی عنه حديث پدې دلالت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم به تکبير تحريمه وايه او بلال (رض) به اقامت ويل لا نه وو خلاص کړی. په همدې توګه د

[1] محمد بن اسماعيل البخاري صحيح البخاري – لمړی ټوك – ۱۰۰مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۹۳۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهورو علماؤ د مذهب معمول هم دا حديث دی، ددوي نظر هم دادی چې اقامت ويل چې خلاص شي بايد امام تکبير تحريمه ووائي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ته د فتحي ورکول

دا موضوع کېدای شي په (کتاب مبطلات الصلوٰة) کښې ښه روښانه سوي وي او اصلي د بحث کولو ځاي ئې هم د لمانځه باطلوونکي څیزونه دي، نو باید په هغه ځای کښې بحث ورباندي سوی وي لیکن بیاهم څرنګه چي یاد شوې موضوع تر امام پوري تړلې ده او فتح ورکول امام ته ضرور دي نو بناء په همدې اساس پدې ځای کښې مورږ دا موضوع مطلب وګرځوله.

فتح ورکول امام ته صحیح دي او څلورو مذهبونو پرې اتفاق کړی بلکي نور ټولو فقهاء هم امام ته د فتحي ورکول صحیح ګڼلي په هغه وخت کښې چي فتحي ورکولو ته ضرورت پیدا شي چي د صحت روایت ئې د حضرت عمر رضی الله تعالی عنه څخه راغلی – بلکي یو تعداد نور علماء دي چي هغوي ئې صحیح نه ګڼي چي دا نقل د حضرت علي رضي الله تعالی عنه څخه راغلی، نو د اختلاف اساسي او عمده نقطه داده چي د علماؤ اختلاف د روایاتو د اختلاف په اساس دی. لکه څرنګه چي روایت سوی([1]): [صلي رسول الله صلى الله عليه وسلم فترك آية فقال له رجل، يا رسول الله ايت كذا وكذا، قال: فهلا ذكر يتنها؟]([2]).

ژباړه: لکه څرنګه چي روایت سوی چي رسول الله (صلی الله تعالی علیه وسلم) په خلکو لمونځ اداء کاوه بیا ئې یو آیت پرېښوده او یوه سړي ورته

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ٢٠٥ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك –٣٧٢ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چي فلانی او فلانی آیت دي پرېښوده – رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په جواب کي ورته وويل چي ولي دي نه راپه یاد اوه؟ چي صحيح مي لوستلی وای. کنایه د فتحي ورکولو څخه ده يعني ولی دي فتحه نه راکوله – همدارنګه بل حديث د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل سوی [و روي عنه صلی الله علیه وسلم قال: [یا علي لاتفتح علی الامام في صلوٰة](1).

ددي حديث د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل شوی دی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: اې علي رضی الله تعالی عنه! ته امام ته فتح مه ورکوه په لمانځه کښې نو ددي حديث د مفوم څخه دا معلومېږي چي فتح ورکول امام ته په لمانځه کي نه صحيح کېږي. لکن بیا هم صحيح ده په روايت او عمل دواړو کښي هغه دا چي فتح ورکول امام ته د لمانځه په داخل کښې صحيح دي او جواز لري.(2)

[1] محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوک – ۳۷۳ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاتمه

څرنګه چي دا موضوع پای ته ورسېده پدې کښې د وضعې او حالاتو سره مطابق په زړه پوري مطلبونه ذکر شويدي. د مثال په توګه اول فصل د لمانځه په رابطه ليکل شوی چي په همدې ذکر شوي فصل کښې په زړه پوري مطلبونه دي مثلاً لکه د لمانځه اهميت او ثبوت په اسلام کښې او همدارنګه د لمانځه لغوي او اصطلاحي معناوي، همدارنګه د لمانځه د پرېښودونکي په اړوند احکام بيان شوي او همدارنګه دوهم فصل د امامت صغرٰی (وړوکي امامت) لغوي او اصطلاحي معنٰی او هغه اشخاص چي امامت کول ئې مکروه دي، هغه شيان چي امامت فاسدوي بلکي يو تعداد نور هغه احکام پکښې بيان شوي چي هغه خاص په امامت پوري مربوط دي خو بعضې نور مسائل چي هغه ددې موضوع متعلق ګڼل کېږي په پوره توګه پکښې بيان شوي.

همدارنګه مو پدې هکله د مستندو فقهي کتابونو څخه مثلاً لکه فقه اسلامي و ادلته – فقه السنة – الدر المختار – او داسي نورو بلکي د حديثو د کتابونو او د نورو موضوعاتو متعلق د کتابونو څخه استفاده کړې.

خو بيا هم د يادوني وړ خبره داده چي که چېري په دې رساله کښې په بعضې ځايونو کښې سهوي صورت نيولی وي او يا خطاء شوې وي، بلکي زه په خپله سهو او خطاء نه وم پوه شوی نو اول د خدای (جل جلاله) څخه د مغفرت غوښتنه کوم بيا د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروڼو علماؤ او طالبانو څخه چي دا کتاب مطالعه کوي بخښنه غواړم او هیله لرم چي په ورورۍ او مینه ئې د بل ځل لپاره راته په ګوته کړي.

خدای (ج) ته امید لرم چي دغه اندازه زیار او زحمت ایستل زموږ اول د خدای (ج) د رضاء سبب وګرځي او بیا د هغه شمېر خلکو چي ددې کتاب مطالعې ته اړ شوي وي. او غواړم چي یوڅه اندازه معلومات ترې ترلاسه کړي. هغوي ته او د ټولي اسلامي نړۍ د علم او پوهني علاقه لرونکیو خلکو ته سبب د خدمت ګرځېدلی وي. بلکي د یادوني وړ خبره داده چي څرنګه ما غوښتل چي دا کتاب باید زه په زیاته اندازه (محتوٰی) او مطلبونو کښې راټول کړم خو لکه څرنګه چي مشکلات زیات وو او مراجع په هغه ډول چي لازمي وې نه پیدا کېږي نو په همدې اندازه ما اکتفاء وکړه. هیله لرم چي خدای (ج) زموږ زیار او زحمت قبول کړي او د اسلامي ټولني لپاره مو یو خدمت کـــــــــړی وي.

والســـــــلام

وما ذالک علی الله بعزیز

قاضی محمد حاکم (شریعتي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مــأخــذونه

1) قـــــــرآن كـــــــــــريم.
2) صحيح البـخــــــــــاري.
3) صحيح المســــــــــــلم.
4) ســــنن ابــــــــــــي داؤد.
5) ابن ماجـــــــــــــــــه.
6) نيــــــــــــل الاوطــــــار.
7) ســبــل الاســـــلام.
8) فقه اســــــلامي و ادلتـــه.
9) فقه الســـــــــنة.
10) الدر الـــمختـــــــــار.
11) خلاصة الفتــــــــوٰى.
12) فتـٰـوٰي قاضيخــــــان.
13) نورالايضــــــــــاح.
14) فضـــائل الاعمـــــال.
15) تفســــير حرمين شرفين.
16) الـمـنـجــد فـي اللــغـــة.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library